

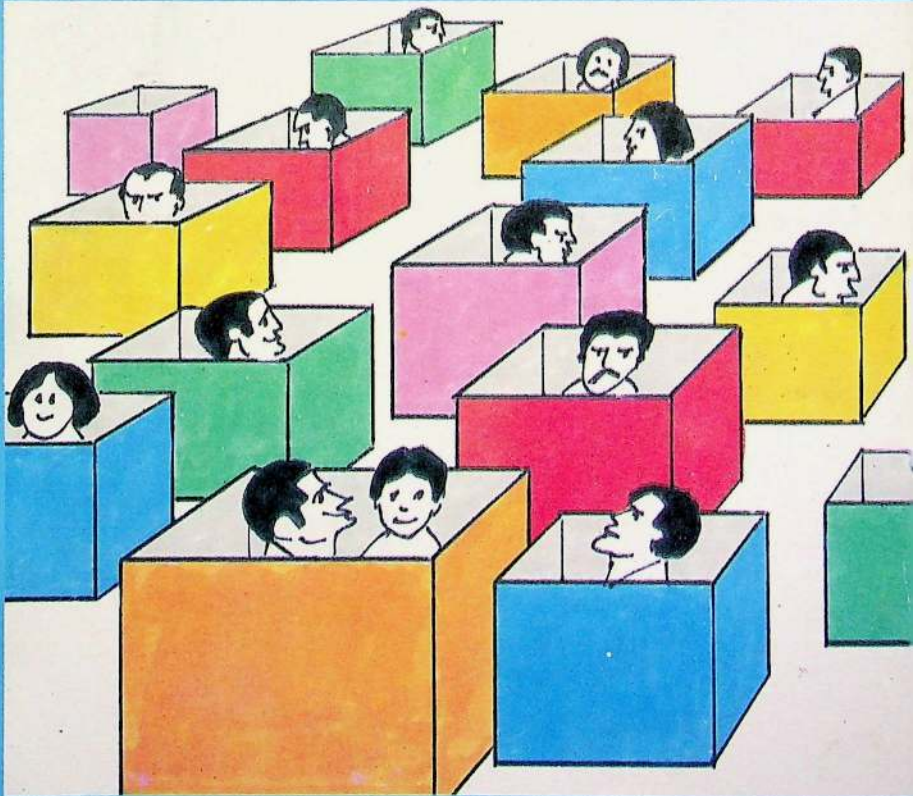
EKONOMİK

BANKA VE

YORUMLAR

3

AYLIK DERGI
YIL : 34
MART 1997
•
200.000 LİRA

- ALMANYA'DA BANKACILIK SEKTÖRÜ VE TASARRUF SANDIKLARI
- DIŞ TİCARETİN FİNANSMANINDA EXİMBANK'LARIN ROLÜ VE TÜRK EXİMBANK

"Şimdi,
gözünüzü
dört açın!"

Ev sahibi olmanız için dört seçeneğiniz var!

1 Peşin ödeyin,
indirimli
alın!

3 Üç eşit
taksitle
faizsiz ödeyin!

2 10 yıla kadar
vadeyle alın,
taksitle ödeyin!

4 Grup oluşturun,
daha çok
indirim alın!

EMLAK BANKASI

"Daha Uygur Bir Yaşam İçin"

AYRINTILI BİLGİ VE SATIŞ İÇİN TÜM EMLAK BANKASI ŞUBELERİ, YURTDIŞI TEMSİLCİLİKLERİ VE PAZARLAMA OFİSLERİMİZ HİZMETİNİZDEDİR

Pazarlama Müdürlüğü: (0 212) 276 58 34 - 276 56 48 İzmir Pazarlama Müdürlüğü: (0232) 336 04 49 - 336 07 54 - 336 13 92
Ankara Pazarlama Müdürlüğü: (0 312) 427 52 22 - 426 04 06 Atşehir: (0 216) 455 25 97 - 455 25 98 - 455 15 10
Galleri: (0212) 559 46 72 - 559 68 72 - 560 45 43 Gaziantep: (0232) 274 14 16-17 Sınanoba-Mİlmaroba: (0212) 864 00 10
Mavişehir: (0232) 324 14 67 / 2 hat Bilkent: (0312) 266 45 54 Konutkent: (0312) 240 03 55 Elvanke: (0312) 260 15 18
Ümitkent: (0312) 235 43 50 Bahçeşehir: (0212) 669 00 10 Mutlukent: (0262) 642 03 88

BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR

MART 1997 • YIL: 34 • SAYI: 3 • 200.000 LIRA (KDV DAHİL)

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş. Adına

İmtiyaz Sahibi

BÜLEND ÇORAPÇI

Yazı İşleri Müdürü

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

Danışma Kurulu Başkanı

ŞİNASI ÇELİKKOL

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Dr. Öztin Akgüç • Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Prof. Dr. Güven Alpay • Dr. Orhan Altan • Tevfik Alınok • Prof. Dr. Mustafa A. Aysan • Prof. Dr. Ömer Faruk Batirel • Dr. Metin Berk • Prof. Dr. Ünal Bozkurt • Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu • Prof. Dr. Nasuhi Bursalı • Yavuz Canevi • Ege Cansen • Halük Ceyhan • Mehmet Gün Çalılık • Özer U. Çiller • Bülend Çorapçı • Ahmet Demirel • Zeki Doşluoğlu • Necdet Durakbaşı • A. Aydın Dündar • Gazi Erçel • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumhur Ferman • Prof. Dr. Atilla Günenli • Prof. Dr. Emre Gönenşay • Doç. Dr. Seyfettin Gürsel • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan Işıl • Prof. Dr. Halük A. Kabaaloğlu • Prof. Dr. Muh. Kemal Kafalı • Adnan Başer Kafaaloğlu • Y. Doç. Dr. Ahmet S. Kalın • A. Nazif Keynan • Prof. Dr. Yıldırım Kılıç • Prof. Dr. Tamer Koçel • Kemal Kurdaş • Prof. Dr. Kemal Kurtuluş • Prof. Dr. Erol Manisalı • Prof. Dr. Orhan Morgül • Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu • Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Alp Orçun • Rahmi Önen • Prof. Dr. İsmail Özasan • M. Celâlettin Özgen • Ertan Özgür • Tunca Özlhan • Selâhattin Özmen • Ertuğrul İhsan Özöl • Prof. Dr. Ergun Özsunaş • Prof. Dr. Meriç Paya • Prof. Dr. Reha Poroy • Prof. Dr. Dündar Sağlam • Halit Soydan • Prof. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş • Osman N. Torun • Fikret M. Tuncer • Nezih Tunçsiper • Prof. Dr. Gül G. Turan • Doç. Dr. Şeref Türen • Doç. Dr. T. Güngör Uras • İbrahim Ülkem • Dr. Cüneyt Ülsever • A. Doğan Yalın • Mehmed Târik Yaşa • Doç. Dr. Göksel Yücel • Prof. Dr. Ahmet Yüksel

Yazı Kurulu

Dr. Öztin Akgüç • Doç. Dr. Seyfettin Gürsel • Prof. Dr. Meriç Paya • Prof. Dr. Dündar Sağlam • Doç. Dr. T. Güngör Uras

Genel Yayın Yönetmeni

MUSTAFA BARIŞ

BU SAYIDA

Ekonomik Göstergeler (Dış) 4

Yrd. Doç. Dr. Nasuh Oğuzhan Altay
Almanya'da Bankacılık Sektörü ve
Tasarruf Sandıkları 5

Doç. Dr. Mehmet Bolak
Sermaye Piyasası 29

Dr. Altan Masun
Dış Ticaretin Finansmanında
Eximbank'ların Rolü ve Türk
Eximbank 35

Philippe Maystadt
Dünya Ekonomisinde Denge Faktörü
Olarak Uluslararası Para Fonu 47

Dr. Zahide Ayyıldız Onaran
Para Politikası ve Merkez Bankası'nın
Rolü 53

Dr. Yıldırım Kılıç
Ayin Ekonomik Olayları 61

Abone Formu 64

Oyak Sigorta

850 milyar sermayesi,
Ordu Yardımlaşma
Kurumu, Türkiye Emlak
Bankası ve Fransa'nın
büyük sigorta şirketi
Axa'nın ortaklığıyla
daha güçlü...

Müşteri mutluluğunu
temel alan ve değişen
müşteri beklentilerini
etkin bir biçimde
karşılatabilecek
yepyeni organizasyon
yapısıyla
daha çağdaş...

6 Bölge Müdürlüğü,
449 acentesi, 390 Emlak
Bankası şubesi,
eğitilmiş, genç ve uzman
kadrosuyla
daha dinamik...

*ve istikrarlı
büyüme ilkesiyle zirveye
daha yakın...*

Daha...

OYAK SİGORTA

Genel Müdürlük: Meclisi Mebusan Cad.

Oyak İş Hanı, No: 81 80040 Salıpazarı-İSTANBUL

Tel: (212) 252 60 20 Faks: 249 48 28

Ankara: (312) 232 20 30 Faks: 232 17 24

İzmir: (232) 464 33 00 Faks: 463 39 97

Adana: (322) 457 19 65 Faks: 457 45 10

Bursa: (224) 250 40 60 Faks: 250 40 62

Samsun: (362) 234 15 55 Faks: 230 20 42

Anıtlıya: (242) 247 49 00 Faks: 242 47 68

Geleceği tasarlamak.

İnsanların, neredeyse bütün bankacılık hizmetlerini, bankaya girmeden, hatta evlerinden çıkmadan alabilecekleri bir sistem yaratmak...

1983 yılında -Türkiye'de ilk kez- Elektronik Bankacılık çağını başlatırken koyduğumuz bu hedefi bugün tam anlamıyla yakaladık: Sırf Türkiye İş Bankası'nda "İnteraktif Bankacılık Sistemi" var. Para çekmek dışında bütün bireysel bankacılık işlemlerini evden, işyerinden ya da herhangi bir yerden yapmanıza olanak sağlayan bir sistem...

Bu, dünyada bankacılığın geldiği en son nokta. Ve İş Bankası bu noktaya tüm dünya bankalarından önce ulaştı. Çünkü... Çünkü İş Bankası'nın işi, geleceği tasarlamak.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

EKONOMİK GÖSTERGELER DIŞ DÜNYA (MART 1997)

Ülkeler	GSYİH*	Tüketici Fiyatları*	Ücretler Kazançlar*	İşsizlik Oranı (%) (En Son)	Dış Ticaret Dengesi** (Milyar \$) (Son 12 Ay)	Carli İşlem Dengesi** (Milyar \$) (Son 3 Ay)	Faiz Oranları (%)	
							Para Piyasası (Son 3 Aylık)	Kredi
A.B.D.	3.4	3.0	3.8	5.8	-186.1	-153.5	5.06	8.25
Almanya	1.8	1.8	1.3	10.1	64.5	-19.1	3.05	4.80
Avustralya	3.8	1.5	2.9	8.5	-0.7	-15.0	6.00	9.25
Avusturya	0.3	1.9	5.0	7.0	-8.1	-5.5	3.09	8.25
Belçika	1.9	2.3	1.8	14.7	12.2	15.5	4.00	7.00
Danimarka	2.7	2.7	4.0	9.3	5.0	1.5	3.30	6.00
Fransa	2.1	1.8	2.6	12.0	24.1	21.2	3.19	6.30
Hollanda	3.0	2.3	2.0	6.9	21.7	20.0	3.12	4.25
İngiltere	2.7	2.8	4.5	7.9	-19.8	-3.1	5.44	7.00
İspanya	2.2	2.9	4.5	22.4	-19.8	8.8	6.17	8.25
İsveç	0.7	-0.1	5.8	8.1	18.0	6.2	4.00	5.35
İsviçre	-0.7	0.8	1.3	4.5	1.5	20.2	1.81	3.75
İtalya	0.7	2.6	4.1	11.8	42.5	26.5	7.44	9.50
Japonya	3.2	0.6	2.5	3.4	83.7	66.0	0.45	1.63
Kanada	1.6	2.2	4.1	9.6	25.0	-0.3	2.75	4.75

Açıklamalar: (b.d.) = Belli Değil. Kaynak: The Economist, 8 Mart 1997.

(*) Yıllık Yüzde Değişim.

(**) Avustralya, Fransa, İngiltere, Japonya, A.B.D. ve Kanada için İthalat F.O.B., İhracat F.O.B.; Diğerleri için C.I.F / F.O.B.

Görüşler

Yrd. Doç. Dr. NASUH OĞUZHAN ALTAY

Muğla Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

Almanya'da Bankacılık Sektörü ve Tasarruf Sandıkları

Yerel yönetimlerin yatırımlarının finansman gereksinimlerini karşılamaya yönelik faaliyette bulunan bankacılık türü olarak tanımlanabilen, dar anlamda Belediye Bankacılığı, geniş anlamda da Yerel Yönetim Bankacılığı bu çalışmada Almanya örneğini oluşturan Tasarruf Sandıkları Organizasyonları ile incelenmektedir.

Ticari bankacılık işlem ve hizmetlerinin tamamını sunan Tasarruf Sandıkları kamusal niteliklerine rağmen piyasa sistemi ile entegre olmuş kredi kurumlarıdır. Yasal sorumlulukları yerel yönetimlere ait olan Tasarruf Sandıkları, Alman Bankacılık Sektörü genel olarak incelendikten sonra açıklanacaktır.

A. BANKACILIK SEKTÖRÜNE BAKIŞ

Kıta Avrupa'sının tipik bankacılığı universal veya evrensel (ticari) bankacılık, Alman Bankacılık Sistemi ile özdeşdir (Stein, 1989-Welcker, 1981 : 17). Bankacılık sektörünün temel ni-

teliği, sektöre evrensel bankacılık faaliyetleriyle uğraşan bankaların hakim olması ile açıklanabilir. 1995 yılı başında sektörde faaliyette bulunan 3732 bankanın % 87'si bankacılık işlemlerinin tamamıyla uğraşmaktadır. Toplam işlem hacimleri 6.866,7 milyar DM olan bankalar nitelik ve seçilmiş bazı göstergelere göre Tablo 1'de sınıflandırılmıştır. Örneğin ticari bankalar grubunda yer alan kooperatif bankaları 2676 kredi kurumuyla sektörün yaklaşık % 70'ini oluşturmaktadır.

Aşağıda Alman Bankacılık sektörü başta Merkez Bankası (Bundesbank) olmak üzere banka gruplarına göre açıklanmaktadır.

1. Alman Merkez Bankası (Deutsche Bundesbank)

26 Haziran 1957 yılında kurulan Alman Merkez Bankası federal hükümetin emirlerinden bağımsız özerk bir bankadır (Bkz., Bofinger, 1994). Bankanın organları Merkez Bankası Konseyi, Direktörler Kurulu ile dokuz (9)

eyalet Merkez Bankası'nın Başkanlarından oluşan kuruldur. Direktörler Kurulu, banka başkanı ve yardımcısının da üye olduğu toplam yedi (7) üyeden teşekkül etmiştir. Merkez Bankası Konseyi diğer iki kurulun tamamından oluşmuş ve para-kredi politikalarını belirleme görevi yanında bankanın yönetiminide üstlenmiştir.

Bankanın temel görevi, "kandan aldığı yetkiye dayanarak para politikası araçları yardımıyla ekonominin ihtiyacı olan para ve krediyi sağlamak, para dolaşımını düzenlemek, yurtiçi ve dışında ödemeler dolaşımının bankacılık kurallarına uygun biçimde gerçekleştirilmesini ve paranın değerini sağlamaktır." Yasanın 3. maddesinde belirlenen bu görevini yerine getirebilmek için bankanın temel para politikası araçları şunlardır (Bofinger, 1994: 171).

- Reeskont politikası,
- Lombard politikası,
- Açık piyasa işlemleri,
- Kanuni karşılıklar politikası,
- Mevduat politikası,
- Döviz piyasası işlemleri,
- Uluslararası para ve sermaye dolaşımının düzenlenmesine yönelik işlemlerdir.

2. Bankaların Sınıflandırılması

Özel Ticari Bankalar: Bankacılık işlemlerinin hepsini yerine getiren bu gruptaki bankalar başta Deutsche Bank, Dresdner Bank ve Commerzbank olmak üzere toplam 336 adettir. Toplam işlem hacimleri 1.686,1 Milyar DM'dir.

TABLO 1
SEÇİLMİŞ BAZI GÖSTERGELERE GÖRE ALMAN BANKACILIK SEKTÖRÜ
(1995 Yılı Mart Ayı)

Bankalar	Banka Sayısı (*)	Toplam İşlem Hacmi (Milyar DM)	Krediler Toplamı (Milyar DM)	Mevduat Toplamı (Milyar DM)
I. TİCARİ BANKALAR	3680	5.270,0	5.046,9	3.810,2
A. Özel Sektör Bankaları	336	1.686,1	1.564,4	1.263,5
a. Büyük Bankalar	3	639,4	579,5	515,3
b. Bölgesele Bankalar	200	894,4	838,9	610,1
c. Yabancı Banka ve Şubeler	66	99,4	96,2	92,8
d. Özel Bankerler	67	52,9	49,8	25,9
B. Kamusal Kredi Kurumları	644	2.620,2	2.496,4	1.654,8
a. Ciro Merkezleri	13	1.210,8	1.157,0	436,9
b. Tasarruf Sandıkları	631	1.409,4	1.339,4	1.217,9
C. Kooperatif Bankalar	2666	1.044,6	986,1	891,9
a. Kooperatif Mer. Bank.	4	226,5	212,9	171,9
b. Kredi Kooperatifleri	2666	818,1	773,2	720,0
II. İHTİSAS BANKALARI	52	1.596,7	1.524,5	779,1
A. İpotek Bankaları	33	847,7	820,0	333,4
B. Özel Görevlerle Donatılmış İhtisas Bank.	19	749,0	704,5	445,7
TOPLAM	3732	6.866,7	6.571,4	4.589,3

(*) Deutscha / Girozentrale - Deutsche Kommunalbank dahil

Kaynak: Deutsche Bundesbank, Monatsbericht, Mai 1995, 47. Jahrgang, Nr. 5, S. 20-21.

Kamusal Kredi Kurumları: Tasarruf Sandıkları organizasyonları çalışmanın ilerleyen kısmında detaylı bir şekilde açıklanacaktır. Sermayeleri ve yönetimleri yerel yönetimlere ait olan bu bankalar belediye bankacılığında önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Kooperatif Bankaları: 1957 yılında toplam 11.795 adet olan kooperatif bankalarının (Stein, 1989: 38) sayısı füzyon politikaları sonucunda 1994 yılı itibariyle 2670 adete düşmüştür. Üçlü bir örgütlenme yapısı gösteren bu grupta bankalar, tabanda Birim Kredi Kooperatifleri, orta basamakta Kooperatif Merkez Bankaları ve tepede Alman Kooperatif Bankası (DG Bank) şeklinde faaliyette bulunmaktadır (Detaylı bilgi için bkz. Altay, 1991)

Bankacılık sektörünün ikinci kısmını oluşturan İhtisas Bankaları belirli bankacılık faaliyetleriyle uğraşan kamu ya da özel hukuk hükümlerine bağlı kredi kurumlarıdır. Alman Merkez Bankası verilerine göre grupta yer alan toplam 51 bankanın 33 tanesi ipotek bankaları, 18 adedi de özel görevlerle donatılmış bankalardır. İthalat İhracat Bankası, Sanayi Bankası gibi kamusal nitelikli olanlar yanında özel sektör İpotek Bankaları ile Taksitli Satışları Finanse Eden Bankalar gibi kredi kurumları faaliyetlerini belirli bankacılık işlemlerinde yoğunlaştırarak yerine getirmektedirler.

B. YEREL YÖNETİMLERİN BANKALARI: TASARRUF SANDIKLARI ORGANİZASYONLARI (DIE SPARKASSENORGANISATIONEN)

1. Tarihi Gelişim ve Kuruluş Amaçları

Alman Bankacılık Sektörü içerisinde günümüzde kamusal kredi kurumları olarak önemli bir yere sahip "Tasarruf Sandıkları" ilk kez 1778 yılında Hamburg'da "Yurtseverler Cemiyeti" (die Hamburger Patriotischen Gesellschaft) tarafından kurulmuştur. 18. yüzyılın son çeyreğinde diğer Alman kentlerine yayılan yeni kuruluşlarla amaçlanan temel düşünce yoksul halk kesimine yardım etmektir (Pohl, 1986, 67). Sermayesine belediyelerin sahip olduğu ilk belediye tasarruf sandığı 1801 yılında Göttingen şehrinde oluşturulmuştur (Mura, 1987: 13). 1815 yılından itibaren çok sayıda belediye tasarruf sandığı kurulmaya başlanmış, yaklaşık onbeş yıl sonra da belediye ve il tasarruf sandıklarının yanısıra ilçeler de tasarruf sandıkları kurmuşlardır. 18. yüzyılın ortalarından itibaren tasarruf sandıklarına yönelik yasal düzenlemeler oluşturulmaya başlanmıştır. Örneğin 1838 yılında Prusya, 1843 yılında Bavyera Krallığı, 1880 yılında da Baden Prensliği kapsamlı biçimde yönetmelikler ve yasalar çıkarmışlardır.

Yukarıda sözü edilen dönemde tasarruf sandıkları, pasif işlemleri olarak bölgesel sınırlamalarla mevduat ve tasarruf işlemleri yapmışlardır. Aktif işlemlerinden ipotek kredileri yanında hazine bonoları ve il tahvilleri önemli faaliyetlerindedir (Geiger, 1992:14 – 19).

Tarihsel gelişim içerisinde Alman Tasarruf Sandıklarının dönüm noktaları kısaca şöyle özetlenebilir (Hahn, 1981: 350).

- 1908 tarihli İmparatorluk Çek Yasası'yla birlikte nakit olmayan ödemeler sistemine ilk adım atılmıştır.
- 1931 yılındaki bankacılık krizi tasarruf bankalarını üniversal bankacılığa yöneltmiştir.
- 1933'de Nasyonel Sosyalistlerin merkezden kumandalı yönetimleri gelişmelerinde engel teşkil etmiştir.
- İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1948 yılı Para Reformu, tasarruf sandıklarının piyasa yönlü ve rekabet edebilir bir işletme olmalarına imkan yaratmıştır. Çünkü reform sonrası Tasarruf Sandıklarının yasal düzenlemeleri geliştirilmiştir.
- 1950'li yıllarda tasarruf sandıkları belediye kredileri, tüketici ve konut kredileri yanında orta ölçekli kredileriyle Alman Ekonomisinin gelişmesinde önemli rol oynamışlardır.
- 1957 yılında ilk defa nakit olmayan maaş ve ücret ödemesine

başlayarak müşteri yoğunluğunu arttırmışlardır.

- 1958 yılından itibaren tasarruf sandıklarının şube sayılarında çok büyük artışlar olmuşsa da ilerleyen yıllarda rekabet ve füzyon politikaları sonucunda bu büyüme aşağı çekilmiştir (Stein, 1989: 35).

Tablo 2, 1957-1994 yılları arasında tasarruf sandıklarının sayısal gelişimini göstermektedir.

Tablodan da görüldüğü gibi Tasarruf Sandıklarının sayısında özellikle 1957-1988 döneminde bir azalma, buna karşılık işlem hacimlerinde çok büyük artışlar söz konusudur. 1994 yılında görülen artış iki Almanya'nın birleşmesi sonucu ortaya çıkan bir durumdur.

Yukarıda açıklanan gelişmeler doğrultusunda tasarruf sandıkları Alman bankacılık sektörünün modern, başarıya ve rekabete açık kredi kurumları olarak tanıtılmaktadır (Geiger, 1992: 155).

TABLO 2.
TASARRUF SANDIKLARININ GELİŞİMİ
(1957-1994)

Yıllar	Tasarruf Sandıkları		Ciro Merkez		Tas. San. İşlem Hacmi (Milyar DM)	Ciro Merkez İşlem Hacmi (Milyar DM)
	Merkez	Şube	Merkez	Şube		
1957	871	8192	14	191	34	23.1
1970	832	14903	12	353	187.6	127.2
1980	599	16890	12	313	518.9	382.5
1988	585	17355	12	231	864.0	622.8
1994	631	19579	13	455	1409.4	1210.8

- Kaynak:**
1. J. Stein, Das Bankwesen in Deutschland, 1989, s.35
 2. DSGV, Die Sparkassenorganisation in Zahlen, 1988, 1989.
 3. DBB, Die Jahresbericht für 1994, 1995.

Tasarruf Sandıkları, Alman Bankacılık sektöründe özel ticari bankalar ve kooperatif bankalarıyla birlikte sistemin üçüncü kısmını oluşturmaktadır. Dolayısıyla geleneksel faaliyetleri (yerel yönetimlere yönelik kredi faaliyetleri) yanısıra diğer bankacılık işlemlerindeki başarılarıyla bankacılık sektörünün rekabetçi yapısında çok önemli rol oynamaktadır. Yukarıda sözedilen tasarruf sandıklarının geleneksel faaliyetleri, başka bir deyişle belediye ve diğer yerel yönetim kuruluşları ile aralarındaki ilişki Tasarruf Sandıkları fikrinin temel taşı olarak değerlendirilmektedir (Köhler, 1994: 21).

Kuruluş amacından geleceğe uzanan çizgide tasarruf sandıkları politikasının temel hedefi, Eyalet Bakanları ile birlikte belediyelerin finansman ihtiyaçlarının karşılanmasında daha da yoğunlaşmaktadır. Bu doğrultuda, özellikle belediyelerin sosyal konut yapımı ve işletmelerinin finansmanı ile danışmanlık hizmetlerini arttırmaları temel hedefleridir (Köhler, 1994: 21).

Buraya kadar yapılan açıklamalarda tasarruf sandıklarının ikiyüzyıllık gelişim çizgisi kısaca incelenmeye çalışılmış ve amaçları belirtilmiştir. Aşağıda tasarruf sandıkları organizasyonlarının sektörel örgütlenmeleri açıklanacaktır.

2. Sektörel Örgütlenme Yapıları

Tasarruf sandıkları organizasyonları bankacılık faaliyetlerini üçlü bir örgütlenme yapısı içerisinde yerine getirirler. Bu üçlü yapı tabanda ta-

sarruf sandıkları, ortada adeta bir merkez bankası işlevi (tasarruf sandıkları için) gören Eyalet Bankaları / Giro Merkezleri (Die Landesbanken / Girozentralen) ile grubun tepe organı olan Alman Giro Merkezleri ve Belediye Bankası'ndan (Deutsche Girozentrale Deutsche Kommunalbank) oluşmuştur.

İlk belediye tasarruf sandığının kurulduğu 1801 yılından yüzyıl sonra ilk ciro merkezi 2 Ocak 1909 yılında Dresden şehrinde Saksonya Belediyeleri Giro Birliklerinin bir kuruluşu olarak oluşturulmuştur. Bu oluşumdan, yaklaşık on yıl sonra 2 Şubat 1918'de tasarruf sandıkları organizasyonlarının tepe kurumu olan Alman Giro Merkezi (Die Deutsche Girozentrale=DGZ) kurulmuştur. Sözü edilen banka Alman Giro Birlikleri Merkezi ve bağlı bir kuruluş şeklinde Berlin'de tesis edilmiştir. Bankanın tüzel kişiliği ancak 1931 yılından sonra Belediye Bankacılığının yeniden düzenlenmesiyle bağımsızlığına kavuşmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrasında merkezini Düsseldorf'a taşıyan bankanın temel faaliyeti uzun vadeli belediye kredileri sunmaktır (Geiger, 1992: 85). 1965 yılında merkezini Frankfurt am Main'e taşıyan banka ilerleyen yıllarda belediye kredileri yanında döviz ve menkul kıymetler ticareti ile bunların ihracı işlemlerinde yoğunlaşmış ve günümüzde uluslararası finans piyasalarında şube, temsilcilik ve bağlı şirketleriyle önemli bir finans kurumu niteliğine dönüşmüştür.

Bir finans grubu olarak Tasarruf Sandıkları Organizasyonları örgütlenme yapılarına göre aşağıda detaylı bir şekilde açıklanacaktır.

a. Tasarruf Sandıkları (Die Sparkassen)

Tasarruf Sandıkları, grubunun en alt basamağında yer alan, faaliyetlerini yöresel ve yerel düzeyde yapan tipik üniversal bankalardır (Büschgen, 1993: 58). Faaliyet alanlarının sınırlamasının temel nedeni tasarruf sandıkları arası rekabeti önlemektir (Hahn, 1981: 368). Bu nedenle tasarruf sandıkları bankacılık işlemlerini yalnızca kurulduğu belde, ilçe ya da il düzeyinde yerine getirebilmektedirler. Bu durum Tasarruf Sandıklarının aleyhine değil, aksine tüm ülke yüzeyine yaydıkları Ciro Merkezleri Ağı ile işlemlerini kolaylaştırmaktadır.

i. Sermaye Yapısı ve Yasal Görevleri

Tasarruf Sandıkları (7 tane özel tasarruf sandığı hariç) kamu hukuku tüzel kişileridir. Hukuki sorumlulukları tamamen yerel yönetimlere (en küçük belediyeden eyaletlere kadar) aittir (Stein, 1989: 36).

Yerel yönetimler tarafından kurulan ve yönetimleri de onlara ait olan tasarruf sandıklarının sermaye yapıları diğer bankalardan farklı bir özellik taşımaktadır. Alman Tasarruf Sandıklarına ilişkin yasal düzenlemeler belediyelerin ekonomi hukuku ile eyalet hukukunun parçasıdır (Geiger, 1992: 22). Bu bağlamda görevleri, iç organizasyonları denetimler ile, sorumluluğunu taşıyan kurumla ilişkileri sözü edilen hukuki çerçeveye içinde düzenlenmiştir. Ancak tasarruf sandıklarının işletme faaliyetleri yani bankacılık faaliyetlerinin türleri ve kapsamı Tasarruf Sandıkları Yönetmelik ve Tüzükleriyle geliştirilmiştir.

Tasarruf Sandıkları, Eyalet Tasarruf Sandıkları Yasalarına (=die Landessparkassengesetzen) göre yalnızca yerel yönetimler tarafından kurulabilir. Sözü edilen yerel yönetimler belediyeler, iller, ilçeler ve belediye amaç birlikleridir (kommunalen Zweckverbaende).

Ancak, bazı istisnalar, örneğin Stuttgart Landesgirokasse ve Norddeutsche Landesbank Braunschweig gibi Eyalet Bankaları, eyalet bölgesinde Tasarruf Sandıkları fonksiyonlarını üstlenmişlerdir. Bu durum müteselsil olarak yine yerel yönetimlere doğru uzanmaktadır. Dolayısıyla yedi özel tasarruf sandığı dışındaki tüm tasarruf sandıkları yasal olarak yerel yönetimler, tarafından kurulmakta ve kamu tüzel kişiliği unvanını sürdürmektedirler. Özel Ticaret hukuku hükümlerine göre yeni bir tasarruf sandığı kurmak mümkün değildir. Bu durum Bankacılık Yasası'nın (KWG) 40. maddesinde "Tasarruf Sandığı" unvanını korunmasıyla sağlanmaktadır.

Tasarruf Sandıkları'nın kuruluş sermayeleri yoktur (Hagenmüller, 1987: 147). Ana sermayeleri yedek ve ihtiyat akçelerinden oluşmaktadır (KWG md. 10, 2. bent 4. fıkrası). Yedek ve ihtiyat akçeleri tasarruf sandıklarının bir faaliyet yılı içerisinde yaptığı ticari işlemleri sonucundaki kârlardan oluşur. Elde edilen kârın hangi miktarda yedek ve ihtiyat akçelerine dahil edileceğine ilişkin genel kurallar tasarruf sandıkları yasalarında, özel hallerde de yönetmeliklerde belirtilmektedir.

Ana sermayesi olmayan tasarruf sandıklarının emniyeti için Bölgesel Tasarruf Sandıkları ve Ciro Birlikle-

ri'nin hepsi kriz durumlarında geçerli olmak üzere "Tasarruf Sandıkları Destekleme Fonu" oluşturmuşlardır (Müller, 1993: 147). Fonun nihai bir amacı da sorumluluğunu sınırsız bir şekilde taşıyan ilgili yerel yönetim biriminin korunmasıdır. Başka bir deyişle yerel yönetimler sahip oldukları tasarruf sandıklarında sınırsız sorumludurlar. Bankaların herhangi bir kriz durumunda zor duruma düşmeleri ilgili belediye, il veya ilçe yi zor durumda bırakabilecektir. İşte bu güçlüğü karşı, merkezi birliklerinin dışında bölgesel düzeyde de örgütlenmiş Tasarruf Sandıkları ve Ciro Birlikleri'nin oluşturduğu Destekleme Fonu ile mücadele edilebilecektir. Fonun yasal temeli birlikler tarafından çıkarılan yönetmeliklerdir. Fonun para kaynağı ise, bilançosundaki "Müşteri Alacakları" kaleminin % 0.3 (binde üçü) oranındaki müşterek sorumluluk miktarından meydana gelir. Ancak önemli bir kriz de yaşanmamıştır (Mura, 1987: 110).

ii. Temel Fonksiyonları: Kamusal Sorumluluk ve Genel Yarar İlkesi

Sermaye ve yönetim yapısının genel karakterinden de anlaşılacağı gibi sorumluluk ve yarar ile yönetime katılma tasarruf sandıklarında temel niteliklerdir. Tarihi açıdan da Tasarruf Sandıkları'nın özü, ortak sorumluluk ve yarara dayanmaktadır (Poullain, 1974: 24). Bu sorumluluk ve yarar ilkesi tasarruf sandıklarının kuruluş ve işletme amaçlarını tanımlamaktadır. Tasarruf Sandıkları'nın kamusal sorumluluğu ilk adımda kredi teminine yöneliktir (Geiger, 1992: 25). Kredi temini ile ifade edilen;

- Sorumluluğunu taşıyan yerel yönetimlerin kredi ihtiyacı,
- Orta ölçekli işletmeler ve hane halkı ile,
- Özel hane halkının kredi, yatırım imkanları ve ödemeler dolaşımının sağlanmasıdır.

Yukarıda sayılan fonksiyonların temelinde tasarruf sandıklarının kamusal sorumluluk göstergeleri şunlardır:

- Hukuki sorumluluğunu üstlenen yerel yönetimin coğrafi sınırları içerisinde yapacağı yatırımlar için gerekli kredi ihtiyacının temini ve Hausbank (Homebank) fonksiyonu,
- İktisaden yoksul halk kesimlerinin kredi taleplerinin, orta ölçekli işletmeler ve hane halkı ile kamu sektörünün desteklenmesi,
- Tasarrufun ve servet oluşumunun desteklenmesi,
- Rekabeti düzenleme fonksiyonu,

Tasarruf Sandıkları piyasa ekonomisi koşulları içerisinde faaliyette bulunurken, yasal görevlerini de yerine getirmektedir. Örneğin, bankacılık sektöründe rekabetin işlerliği için yasal görevleri söz konusudur. Bir diğer deyişle kamusal kredi kurumu olarak piyasa ekonomisi koşullarında rekabeti engelleyeceği değil bizzat rekabeti düzenleyici bir görev üstlenmişlerdir. Ancak önemle vurgulanması gereken nokta yasal sınırlar içerisinde faaliyetlerin ve fonksiyonların yerine getirilmesidir. Doğal olarak burada ortaya çıkan sonuç, işletme riskinin minimize edilip sorumluluğunu taşıyan yerel yönetimin başarısının en üst düzeye çıkarılmasıdır.

Tasarruf Sandıklarının genel yarar ilkesi ise, kazanç ya da kârın bir amaç olmamasıdır. Bu nedenle tasarruf sandıkları için kâr, yalnızca yasal görevlerini yerine getirebilmek için bir araç niteliği taşımaktadır. Tasarruf Sandıkları ikiyüz yıllık gelişimleri dikkate alınıp günümüz bankacılık sektöründeki yeri incelendiğinde ana amacın yani kâr amacının iyi kullanıldığını görmek mümkündür.

iii. Finansman Kaynakları

Bankaların başlıca temel kaynakları aşağıdaki şu kalemlerden oluşur;

- Öz sermaye,
- İhtiyat akçeleri,
- Mevduat,
- Tahvil ihracı ile elde edilen fonlar,
- Merkez Bankası'ndan sağlanan krediler,

Bunlar arasında en önemlisi şüphesiz mevduat ve tahvil ihracı yoluyla sağlanan fonlardır (Çevik, 1986: 81). Bankalar kredi ve plasmanlarını esas olarak bu fonlardan sağlarlar.

Evensel bankacılık faaliyetinde bulunan Tasarruf Sandıklarını bu an-

lamda bir ticari banka olarak değerlendirmek mümkündür. Bu nedenle bankanın finansman kaynakları da herhangi bir ticari bankanın kaynakları gibi algılanabilir. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi tasarruf sandıklarının öz sermayeleri yoktur. Dolayısıyla bankanın böylesi bir finansman kaynağı söz konusu değildir. Yedek ve ihtiyat akçeleri toplamı bankanın ana sermayesini oluşturan kalemlerdir (Hagenmüller, 1987: 147). Bunların dışında yer alan mevduat ve tahvil işlemleri tasarruf sandıkları için önemlidir. Özellikle yasal görevleri arasında sayılan tasarrufların korunması fonksiyonunu başarıyla yerine getirdiğini söylemek mümkündür (Höffer, 1994: 323). Örneğin 1993 yılı dikkate alındığında tasarruf sandıklarının toplam özel mevduatlar içerisindeki payı % 50'nin biraz üzerindedir (Bkz. Tablo 3).

Mevduat işlemleri tasarruf sandıkları açısından dört ana noktada değerlendirilebilir (Geiger, 1990: 36).

- Likidite yönlü mevduatlar: Kısa vadeli ve hızla değerlendirilebilen bu tür mevduatlarda faiz oranının yüksekliği fazla önem taşımaz.

TABLO 3
1993 YILI TOPLAM ÖZEL MEVDUATLARININ
BANKALARA GÖRE DAĞILIMI (Milyar DM)

Tasarruf Sandıkları	Kooperatif Bankaları	Özel Bankalar	Diğerleri
425	208	139	65

Toplam Özel Mevduatlar: 837 Milyar DM

Kaynak: Sparkasse, Sayı 11, Yıl 1994

- Uzun dönemli ve ikinci bir gelir yaratmaya yönelik mevduatlar,
- Servet yaratmaya yönelik olanlar. Burada vade ve faiz yapıları önemlidir,
- Amaca yönelik mevduatlar: Düzenli bir biçimde işleyen bu tür mevduatlar tasarruf sahibi açısından belirli bir amacı gerçekleştirmeye, örneğin konut ya da otomobil alımı gibi, yöneliktir.

Yukarıda sayılan noktalar tamamen ticari bir banka niteliğinde çalışan Tasarruf Sandıkları'nın halkın tasarruflarını daha çok miktarda çekebilmek amacıyla ortaya koyduğu özelliklerdir. Ancak çalışmamızın temel doğrultusu yerel yönetimlerin yatırımlarının finansmanıdır. Tasarruf Sandıkları, yasal görevlerinden birisi olan yerel yönetimlerin finansman ihtiyacının sağlanması amacıyla menkul kıymet işlemlerinden tahvil işlemleri ile karşılar (Guthardt, 1988: 50). Belediye tahvilleri olarak tanımlanabilecek bu tür tahviller ancak Tasarruf Sandıkları Organizasyonları ve özel İpotek Bankaları tarafından ihraç edilebilir (Schoppmann, 1993: 52). Buradan hareketle ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

- Almanya'da yerel yönetimlerin finansmanını karşılamak amacıyla belediye tahvilleri ihraç edilmektedir.
- Belediye tahvilleri yalnızca kamusal nitelikli Tasarruf Sandıkları Organizasyonları ve özel sektör İpotek Bankaları tarafından çıkarılmaktadır. Yerel yönetimlerin finansman ihtiyaçlarının karşılanmasında belediye tahvilleri dışında diğer borç senetleri ve mevdu-

atlarda olmasına rağmen bunlar daha az önemlidir (Koppmann, 1993: 52).

iv. Bankacılık Faaliyetleri

Tasarruf Sandıkları belediye tahvil ve kredileri işlemleri dışındaki tüm bankacılık faaliyetleriyle uğraşmaktadır. Ancak buradaki temel kısıt faaliyet alanındaki sınırlamalardır. Ülke genelinde 631 Tasarruf Sandığı yaklaşık yirmi bin şubesiyle günümüzde evrensel bankacılığın her alanında faaliyet göstermektedir. Yapılan faaliyetler ilgili tüzükler ve yönetmelikler de tanımlanmıştır. Bu Tasarruf Sandıkları için "Enumeration İlkesinin" uygulanmasıdır. Yani kendilerine verilmiş görevler doğrultusunda bankacılık işlem ve hizmetlerinde yoğunlaşmak tasarruf sandıkları açısından faaliyetlerde sınırlamayı doğurmaktadır (Geiger, 1990: 29).

Tasarruf Sandıkları açısından ikinci sınırlama bölgesellik ilkesinden kaynaklanmaktadır (Hahn, 1981: 368). Bu ilkeye göre tasarruf sandıkları ancak hukuki sorumluluğunu taşıyan kurumun bölgesinde merkez ve şubeleriyle hizmetine devam edebilmektedir.

Sözü edilen faaliyet ve bölge sınırlamasından amaç, tasarruf sandıkları arasındaki rekabeti önlemektir (Geiger, 1986: 152). Dolayısıyla birbirleriyle rekabetten kaçınan işletmeler bankacılık sektöründeki diğer bankalarla daha kolay rekabet edecektir. Öte yandan rekabeti engelleyebilecek davranışlara karşı rekabeti düzenleme fonksiyonu yardımıyla rekabetçi davranışlar sergileyerek piyasa sistemini etkinliğe yönlerecektir. Değinenlen

bu nedenler ve ortaya çıkan tabloda Tasarruf Sandıkları, benzer bir örgütlenme yapısı gösteren kooperatif bankaları gibi kazanç amacıyla değil, kazancı bir araç gören ve işlemlerini kamusal yarar ve ortak çıkarları sağlamaya yönelik biçimde sürdürmektedirler (Süchting, 1992: 315).

Tasarruf Sandıkları yukarıda açıklanan kısıtlamalarla birlikte günümüz Alman finans sisteminde bankacılık işlemlerinin tamamını yerine getiren rekabetçi kuruluşlardır. Bankacılık faaliyetleri, finansman kaynakları içerisinde kısaca belirtilen mevduat ve (belediye) tahvil işlemleri dışında aşağıda sırasıyla açıklanmaktadır.

- *Kredi İşlemleri:* Tasarruf Sandıklarının kredi işlemleri lokal kredi ihtiyaçlarının karşılanmasına yöneliktir. Faaliyetlerindeki alan sınırlaması burada kendini göstermektedir (Geiger, 1990: 61). Çünkü sadece kendi faaliyet alanındaki kredi taleplerine, genelde tüm bankacılık işlemlerine cevap vermektedir. Büyük ölçekli kredi taleplerini Tasarruf Sandıkları, kendilerinin merkez bankası fonksiyonunu da üstlenen Landesbanken / Giro-

zentralen (Eyalet Bankaları – Ciro Merkezleri) ile yerine getirmektedirler.

Tablodan da görüldüğü gibi incelenen her iki yıl içinde konut sektörü için verilen krediler toplam kredilerin yaklaşık yarısıdır. Belediye kredileri kamuya verilen krediler içerisinde yer almaktadır. Bu konu aşağıda ayrı bir başlıkla incelenecektir. Tablodan görülen bir diğer nokta kredi türleridir. Bunları kendi aralarında sınıflandırmak mümkün olmakla birlikte konunun özünden ayrılmamak koşuluyla işletme ve serbest meslek kredileri içerisinde ele alınan tarım kredileri için bir örnek vermekte yarar vardır. Tasarruf Sandıkları, tarım sektörüne verilen kısa ve uzun vadeli krediler toplamında 1985–1994 yılları arasındaki dönemde % 60'ın üzerinde pay almıştır (Mura, 1994: 446).

İki Almanya'nın birleşmesinden sonra ortaya çıkan yeni eyaletlerde de Tasarruf Sandıkları'nın sundukları kredi miktarlarında önemli artışlar söz konusudur (Berndt vd, 1994: 104–108). Örneğin 1990 ve 1993 yıllarında yeni eyaletlerde açılan krediler toplamı sırasıyla 14.6 Milyar DM ve

TABLO 4
KREDİLERİN DAĞILIMI
(Milyar DM)

KREDİLER	1990	1993
İşletme ve Serbest Meslek Kredileri	204	287.8
Konut (Yapımı) Kredileri	237	309.5
Tüketici Kredileri	88	119.2
Kamuya Açılan Krediler	58	56.4
Diğerleri	–	7.8
TOPLAM	594	780.7

Kaynak: 1. Sparkasse, In Zahlen 1990, Bonn.

2. Sparkasse, In Zahlen 1993, Bonn.

Ödemeleriniz için Yeni Vergi Daireniz!

Artık, vergilerinizi*
tüm Garanti şubelerine yatırabilirsiniz.
Üstelik, öğle tatilinde bile.

*Yıllık gelir vergisi, Gelir geçici vergisi, Gelir stopajı, Kurumlar vergisi, Kurumlar geçici vergisi, Kurumlar stopajı, Katma değer vergisi, Banka ve sigorta muameleleri vergisi, Fon payı, Damga vergisi, Savunma sanayii destekleme fonu, Toplu konut fonu, Veraset ve intikal vergisi, Götürü vergiler...

GARANTİ

Başka bir arzunuz?

95.8 Milyar DM'dir. Aynı dönemde mevduatlar 90.8 Milyar DM'dan 120.9 Milyar DM'a ulaşmıştır.

- Menkul Kıymet İşlemleri: Bankacılık hizmeti olarak menkul kıymet işlemleri, diğer ticari bankalar gibi Tasarruf Sandıkları içinde üç şekilde değerlendirilebilir. Bunlar;
- Menkul kıymet alım, satımı ve ihraç,
- Menkul kıymetlerin saklanması ve yönetimi ile.
- Menkul kıymet danışmanlık hizmetleridir,

Tasarruf Sandıkları, menkul kıymetlerin yabancı paralar cinsinden alım ve satımında ilgili eyaletin yasal kurallarına bağlıdır (Geiger, 1992: 43). Tasarruf Sandıkları borsadaki işlemlerini ya bağlı olduğu Landesbank/Girozentrale aracılığıyla ya da kendisi direkt olarak yapmaktadır.

Menkul kıymetler hesabı toplamı 1988 yılında 130.2 Milyar DM, 1993 yılında 195 Milyar DM olarak gerçekleşmiştir (DSGV, 1988-1993).

- *Ödemeler Dolaşımı Faaliyetleri:* Bu faaliyetler nakit olmayan ödemeler dolaşımı yanında, kredi kartları ve elektronik bankacılık işlemlerini içerir (Geiger, 1992: 51-60). Örneğin toplam cari hesap sayısı 1988 yılında 25.8 Milyon iken, 1993 yılında bu rakam 28 Milyona ulaşmıştır. Aynı yıl Almanya toplam nüfusunun 80 Milyon olduğu dikkate alınırsa bu rakamın büyüklüğü daha net görülebilir.
- *Diğer Bankacılık Faaliyetleri:* Tasarruf Sandıkları'nın diğer bankacılık faaliyetleri yatırım ve servet

danışmanlığı hizmetleri dışında iştirakçilik ve sigortacılık işlemlerini de kapsamaktadır. İştirakçilik işlemleri orta ölçekli firmaların desteklenmesinde Tasarruf Sandıkları için bir görev niteliğindedir (Malchus, 1994: 306). Çünkü sandıklar, bölgesel ve genel sorumluluklarını yerine getirmede ilgili firmaların sermayelerine iştirak ederek onların rekabetçi bir yapıya kavuşması için uğraşmaktadır. İştirak işlemleri tasarruf sandıkları açısından, ilgili firmanın borsaya girişinden, leasing ve uluslararası bankacılık işlemlerine kadar geniş bir yelpazede değerlendirilmektedir. Anglo-Sakson literatürde Venture Kapital olarak bilinen bu işlemler Tasarruf Sandıkları için önemli bir faaliyet türüdür.

Buraya kadar yapılan açıklamalarda Tasarruf Sandıklarının faaliyetleri genel olarak ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Kamusal kredi kurumu olarak Tasarruf Sandıklarının da özelleştirilmeleri tartışılırken burada kısaca farklı görüşlere yer verilecektir.

Mali sistemin, etkin işleyen bir piyasa ekonomisinde rekabetçi mali kurumlardan oluşması bir zorunluluk olarak görülür (Krupp, 1989: 210). Çünkü bir yanda rekabete dayalı mali sektörün piyasa sistemi içerisinde faaliyeti söz konusu iken, diğer yandan da kamusal kaynakların optimal dağılımı gereklidir. Böylesi bir yapı içerisinde politikacılar kamusal kaynakların dağılımını olumsuz etkileyebilir ve finansman ihtiyacının artması para miktarında artışa ve enflasyona neden olabilecek sonuçlar yaratabilir. Kamusal yatırımların özel finansman araçları ile yapılması, klasik belediye

kredilerine karşılık daha avantajlıdır (Rudolph, 1994: 93). Flexibl bir içerik taşıyan bu durum her şeyden önce rekabeti yaşatan bir davranıştır. Bununla politik riskler genel olarak sınır-lanabilecek ve kamu kesimi güven al-tına alınabilecektir.

Buna karşılık tasarruf sandıklarının özelleştirilmelerini savunanlar, bu kurumların özelleştirilmelerinin ekonominin bütününe zarar vereceğini iddia etmektedirler (Geiger, 1986: 145). Onlara göre üçlü bir yapı arzeden bankacılık sektörü (özel bankalar, kooperatif bankaları ve kamusal tasarruf sandıkları organizasyonları) içerisinde Tasarruf Sandıkları, ülkenin her yöresinde eşit ölçülerde bir başarı rekabeti performansı göstermiş olup, yerel ya da bölgesel tasarrufların özendirilmesinde, bölgesel kalkınmanın desteklenmesinde ve resesyon dönemlerinde dahil birçok orta ölçekli firmanın desteklenmesinde önemli roller üstlenmişlerdir. Dolayısıyla ekonominin işlerliği için gerekli olan rekabetin doğru değerlendirilebilmesinde bu kurumların fonksiyonlarının incelenmesi gereklidir. Bu fikri

savunanlara göre tasarruf sandıkları, piyasanın dinamik koşulları ve yeni bankacılık hizmetlerinin sunulmasında fonksiyonlarını ve görevlerini etkin olarak yerine getirmektedirler (Wagel, 1994: 19; Geiger, 1986: 151).

Bütün bu değerlendirmelerle birlikte, ampirik bir analiz Tasarruf Sandıklarının amaç bileşenlerini şu şekilde ortaya koymaktadır (Stein, 1994: 583).

- Kamusal Çıkarlar: Demokrasi ve Sosyal Devlet Amaçları doğrultusundadır.
- Kamusal Amaçlar: Geniş kitlelerin sermaye oluşumuna katkıları ve iktisadi gücün artırılması amaçlanmaktadır.
- Kamusal Görevler: Yasalar ve Tasarruf Sandıkları yönetmeliklerine göre yerine getirilmektedir.
- İşletme Amaçları: Her bir Tasarruf Sandığı işletme politikalarını, görevleri doğrultusunda normal bir ticari işletme gibi yapmakta, ancak, sonuç kolektif ve müşterek amaçları doğurmaktadır.

TABLO 5
KAMUNUN BORÇLARI
(Milyar DM)

Borçlular	1991	1992	1993
TOPLAM	1173.9	1345.2	1509.5
Federal Devlet	586.5	611.1	685.5
Batı Eyaletleri	347.4	366.6	394.0
Doğu Eyaletleri	4.9	22.5	40.0
Batı Belediyeleri	132.1	141.3	152.5
Doğu Belediyeleri	8.6	13.2	20.0

Kaynak: Deutsche Bundesbank, Jahresbericht für 1991,1992 ve 1993.

Tablo tarafımızca derlenmiş ve oluşturulmuştur.

yonları ve ipotek bankaları da yasal olarak bu hakka sahiptirler.

Tasarruf Sandıklarının açacakları belediye kredilerinin yasal dayanakları tüzük ve yönetmeliklerinde düzenlenmiştir. Kredilerin miktarı ve vade oranları bunlara göre düzenlenir (Schoppmann, 1993: 48). İpotek bankalarının yerel yönetimlere verecekleri kredileri ilişkin düzenlemeler İpotek Bankaları Yasası'nın 1. maddesinin 2. fıkrasında yer almaktadır. İlgili fıkrada ipotek bankalarının belediye kredileri vermeye, tahvillerini de çıkarma hakkı oldukları yazılıdır. Bunun yanısıra adı geçen yasanın 41. maddesinde de belediye kredileri ve tahvilleri tanımlanmakta, bankaların faaliyetlerini sıralayan 5. maddede de kamuya ve yerel yönetimlere bu tür kredi ve tahvillerin açılacağı yer almaktadır.

Belediye kredilerinde, Alman Bankacılık Yasası'nın (KWG) kredilere ilişkin düzenlemelerinden Büyük Krediler (md. 13), Milyonluk Krediler (md.14) ve Organ Kredileri (md. 15) hükümleri uygulanmamaktadır. 20. maddeye göre bankalar Federal Devlet ve onun özel nitelikli kuruluşlarına, Eyaletlere, Belediye veya birliklerine kredi verebilir. Bunun için 13-18 arası maddeler geçerlidir. Ancak önemli olan nokta belediye kredilerinin belirli denetim ve gözetim sınırlamaları ile müracaat kurallarının dışında olmasıdır. Çünkü belediye kredileri ödeme yükümlülükleri nedeniyle bir taraftan özellikle işletme içi kontroller diğer taraftan da denetim organlarının gözetimi ve denetimi altındadır (Schoppmann, 1993: 48).

Yerel yönetim kuruluşlarının kredi alabilmelerinde de özellikle belediye mevzuatları belirleyici durumdadır

(Büschgen, 1993: 332). Bununla birlikte merkezi idare ve eyalet bütçe düzenlemelerinde de belirli kısıtlamalar vardır. Kredi alımında ilk izin kamu denetim organlarından gelir. Denetim organı alınması öngörülen kredinin faiz ve vade yapısıyla birlikte, borç talep eden yerel yönetim kuruluşunun borç ödeyebilirlik yapısını inceler ve bunlara göre izin verir (Geiger, 1992: 66). İzin verilirken dikkat edilen bir diğer noktada alınacak kredinin yerel yönetim kuruluşunun yasal görevleri arasında sayılan bir görev için alınmasıdır (Schoppmann, 1993: 49). Yerel yönetim kuruluşunun bütün sorumlulukları olmasına rağmen denetim organından izin alınmamış kredi talebinin hükmü yoktur.

vii. Kredi Talep Eden Kurumlar

Almanya'da devlet; federalizm, yerel yönetim özerkliği ve güçler ayrımı ilkelerine dayanan bir örgütlenme yapısı gösterir (Yalçındağ, 1989: 33). Bu ilkeler doğrultusunda yerel yönetimler belirlenmiş coğrafi sınırlarda, idari, mali, örgütsel alanlarda ve kendi çalışanları üzerinde bağımsız kararlar alabilen ve uygulayabilen, karar organları seçilme alınan kamu tüzel kişileridir. Yerel yönetimler, yatırımlarının finansmanında bankacılık sektöründen kredi alabilmektedir. Kamusal krediler adı altında incelenen bu tür kredilerden başka federal devlet olmak üzere, eyaletler, belediyeler, demiryolu ve posta işletmeleri, mesleki odalar ve kiliseler yararlanabilmektedirler (Mura, 1991: 45). Örneğin bunlardan demiryolu ve posta işletmeleri ile mesleki odalar ve kiliselerin aldıkları krediler belediye kredisi niteliğinde sayılabilmektedir (Schoppmann,

1993: 50–51). Günümüzde sayısı 16 olan eyaletler kredi alımlarında kendi eyalet anayasalarına tabidir. Belediyeler ve belediye birlikleri içinde sayılan ilçeler de belediye bütçe düzenlemelerine göre eğer başka bir finansman imkanı yoksa veya iktisaden kredi almaya zorunlu görünüyorsa belediye kredisi alabilirler.

viii. Kredi Sözleşmesinin İçeriği ve Şekli

Belediye kredi sözleşmeleri aşağıda sayılan temel unsurları içermektedir (Schoppmann, 1993: 53).

- Borçlanma koşulları,
- Faiz,
- Fesih hakkı,
- Ödeme biçimi ve ödeme tarihleri,
- Diğer unsurlar; ihbar ve denetleme sorumluluğu, hukuki davada yetkili mahkeme ve yeri gibi.

Yukarıda sayılan unsurlar borç sözleşmesinde yer almaktadır. Örneğin faizlerin uzun vadeli kredilerde düşürülebileceği ya da yükseltilebileceği ile faiz oranları ve sözleşmesinin feshi gibi hükümler yapılacak akitte belirtilmektedir.

ix. Denetim – Gözetim ve Organizasyon Yapıları

Banka denetimi, genel olarak ilgili kamu kuruluşu tarafından bankanın faaliyetlerinin yasal kural ve düzenlemeler ile amaçlarına uygun olup olmadığının kontrol edilmesidir (Niethammer, 1990: 23). Bankaların denetim ve gözetimleri Alman Bankacılık Yasası'na göre Federal Bankacılık

Denetleme Kurulu tarafından yapılmaktadır. Ancak Tasarruf Sandıklarının denetimleri bununla kalmamakta, hukuki sorumluluğunu taşıyan yerel yönetim kuruluşunun denetim ve gözetimi yanında ilgili eyaletin Ekonomi veya Maliye Bakanları en yüksek denetleme organıdır (Stein, 1989: 36). Bankanın yıl sonu faaliyetlerinin denetimi ayrıca bölgesel düzeyde örgütlenmiş Tasarruf Sandıkları ve Ciro Merkezleri Birlikleri tarafından da yapılmaktadır (Geiger, 1992: 33). Buradan da anlaşılacağı gibi, Tasarruf Sandıkları'nın denetim ve gözetimi çok aşamalı bir biçimde yapılmaktadır. Bu, Tasarruf Sandıkları'nın sahip olduğu özel istisnalar ve görev yapısı yanısıra, yasal sorumluluğunu taşıyan yerel yönetim kuruluşu ile olan bağdan kaynaklanmaktadır.

Tasarruf Sandıklarının yönetim yapıları incelendiğinde en üst idare makamının bir Yönetim Organı olduğu görülür (Hahn, 1981: 361). Yönetim Organı, bankanın sınırsız sorumluluğunu taşıyan yerel yönetim kuruluşunun temsilciliğini üstlenmiş yetkili kuruldur. Tasarruf sandıklarının kurulması, füzyonu, feshi, yönetim konseyi ve üyelerinin seçimi ile bilançonun onayı bunların temel yetki ve görevleri arasındadır. Buna karşılık yönetim konseyinin görevleri şöyle sıralanabilir (Geiger, 1992: 32).

- Banka politikasının belirlenmesi,
- Yönetim Kurulu üyelerinin seçimi,
- Gayrimenkul satın alınması, şube açılması ve kârın kullanımı ile dağıtımı.

Yönetim Konseyi, eyaletlere göre ayrı özellik taşımakla birlikte yerel yönetim kuruluşları organlarının temsil-

çileri ve konuyla ilgili uzman vatan-daşlar ile Baviera, Aşağı Saksonya ve Rheinland-Pfalz eyaletleri haricinde ilgili tasarruf sandıkları üyelerinin üçte ikisinden oluşur. Bu yapılanma eyalet yasalarından kaynaklanmaktadır. Çünkü her eyalet kendi anayasasına sahiptir. Ana sermayesi olmayan, mali ve hukuki sorumluluğu tamamen yerel yönetimlere ait Tasarruf Sandıkları'nda yönetim konseyi ilgili yerel yönetimin sınırları içerisinde yer alan kurum temsilcilerinden oluşmaktadır. Diğer bir ifadeyle seçim hakkı ile siyasi iradesini kullanan vatandaş, zincirleme bir sorumluluk ile kendi finansal kurumunda da söz sahibi olabilmekte ve yönetimine katılmaktadır. Örneğin Bayern Eyaleti'nde bulunan Würzburg Şehri Tasarruf Sandığı'nın (Staedtische Sparkasse Würzburg) Yönetim Konseyi ve Yönetim Kurulu olarak iki üst organı vardır. Yönetim Konseyi 10 üyelerden, diğeri de 4 üyeden oluşmaktadır (Geschaeftsbericht 1993: 11). Yönetim Konseyi, üst belediye başkanı (Oberbürgermeister) başkanlığında, belediye başkanı (Bürgermeister), mesleki odalardan bir temsilci (Tasarruf Sandıkları Yasası Md. 6, II. kısma göre), şehir meclisinden 4 üye, vatandaşlardan örneğin, bir avukat ve bir tüccar ile yönetim kurulu başkanından oluşmaktadır.

Yönetim Kurulu idare organıdır. Başkan ve üyelerinin, Bankacılık Yasası'nın (KWG) 33. maddesinde sayılan mesleki niteliklere sahip olması gerekmektedir. Banka işletmesinin başarısı ve faaliyetlerinin yürütülmesinin sorumluluğunu taşır.

Yukarıda sıralanan üç temel mekanizma dışında eyaletlerin çoğunlu-

ğunda bir kredi komisyonu görev almaktadır (Geiger, 1992: 33). Yönetim Konseyi ve Yönetim Kurulu üyeleri arasından seçilen komisyonun temel görevi, büyük krediler ile belediye kredilerinde karar organı fonksiyonudur. Yönetim Kurulu üyelerinin çoğunluğunun vetosu söz konusu olursa komisyon bu karara uymak zorundadır.

Tasarruf Sandıkları organizasyonların ilk basamağını oluşturan Tasarruf Sandıkları ortaya koyulduktan sonra aşağıda sırasıyla grubun merkez bankası rolünü üstlenen eyalet bankaları ve tepe kurumu olan Alman Belediyeler Bankası açıklanacaktır.

b. Eyalet Bankaları / Ciro Merkezleri (Die Landesbanken / Girozentralen)

Tasarruf Sandıkları Organizasyonları'nda köprü görevi üstlenmiş ve aynı zamanda bir tarafta tasarruf sandıklarının merkez bankası rolü, diğer taraftan da eyaletlerin Hausbank'ı olarak Landesbanken / Girozentralen* bankacılık işlemlerinin tamamıyla uğraşmaktadırlar.

i. Tarihi Gelişim ve Fonksiyonları

Kamu tüzel kişisi olarak LB/GZ'lerin başlangıcı 18. yüzyılın ortalarına kadar uzanır. Asıl gelişme 1900'lü yılların başından itibaren ol-

* Çalışmanın ilerleyen kısımlarında Landesbanken/Girozentralen yerine LB/GZ kısaltması kullanılacaktır.

muştur (Hahn, 1981: 394). İlk ciro merkezi 2 Ocak 1909 yılında Dresden'de Girozentralen Sachsen (Saksonya Giro Merkezi) adıyla kurulmuş ve sonrası yıllarda çok fazla sayıda LB/GZ oluşturulmuştur (Pohl, 1986: 81). Faaliyetleri önce tasarruf sandıkları arası takas merkezi olarak başlamış, tarihsel süreç içerisinde belediyelerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak, 1921 yılında öze! kişilere kısa vadeli kredi sunma ve diğer bankacılık faaliyetleriyle günümüze kadar gelmiştir (Geiger, 1992: 83).

Günümüzde iki fonksiyonu vardır (Guthardt, 1988: 50). Birincisi Tasarruf Sandıkları merkez bankası diğeri de eyalet bankası fonksiyonu. Eyalet bankası fonksiyonu özellikle bölgesel ve yapısal destekleme programları kapsamındaki kredi işlemlerinden kaynaklanır. Merkez Bankası fonksiyonu da Tasarruf Sandıklarının yasal ya da iş hacminin büyüklüğünden doğan işleri yapamaması ve ödemeler dolaşımına aracılık nedeniyle gerçekleşir. Örneğin, menkul kıymet işlemleri ile dış işlemler bunların başında gelir. LB/GZ, Tasarruf Sandıklarının likit kaynaklarının yönetimi işlemleri de uğraşmaktadır (Stein, 1989: 36). Bunun yanısıra ciro merkezi fonksiyonuyla nakit olmayan ödemeler dolaşımı, takas merkezi ve Tasarruf Sandıkları arasındaki likidite denkleştirme işlemleriyle gerçekleştirir. Likidite denkleştirme işlemlerinde Tasarruf Sandıkları açısından bir yükümlülük söz konusudur. Buna göre Tasarruf Sandıkları, müşteri mevduatlarının günün koşullarına göre belirli bir kısmını LB/GZ'ye, belirli bir kısmını da grubun merkezi kurumu olan Deutsche Girozentrale-Deutsche Kommunalbank'a yatırmak zorundadır.

Bunun yanısıra Tasarruf Sandıkları likidite ihtiyaçlarını da LB/GZ'den karşılayabilmektedir (Gauer, 1993: 27).

ii. Hukuki Yapısı

Kamu hukuku tüzel kişisi ve özerk nitelikteki yapılarıyla LB/GZ'ler, Eyalet Tasarruf Sandıkları Yasaları'na tabidirler (Geiger, 1992: 85).

Ancak Bremen ve Hamburg eyaletleri istisna dışıdır. Bazı eyaletlerde de faaliyet ve hukuki yapılarını belirleyen kuruluş ve füzyon yasaları mevcuttur. Örneğin Bavyera, Berlin, Essen ve Aşağı Saksonya'da bu yasalar da geçerlidir. Hukuki sorumluluklarını taşıyan kurumlar çoğunlukla bölge düzeyinde örgütlenmiş Tasarruf Sandıkları ve Giro Merkezleri Birlikleri ile ilgili eyaletlerdir (Möller, 1993: 71).

Yönetim ve denetim yapıları da eyaletten eyalete farklılık göstermektedir. Farklılık bazı eyaletlerde bankanın genel kurula sahip olmasından kaynaklanır (Gauger, 1993: 92). Bunun dışında temel yönetim organları, yönetim kurulu ve yönetim konseyidir. Yönetim kurulu faaliyetlerle sorumlu olup, bankanın denetim ve gözetiminde yönetim konseyi söz sahibidir. Görev dağılımları Tasarruf Sandıkları'nda olduğu gibidir. Güney Batı Almanya'da kurulu olan LB/GZ bu organların dışında ayrıca bir de kredi komisyonu vardır.

iii. Faaliyetleri

Yukarıda sıralanan temel fonksiyonların yanısıra LB/GZ, bütün bankacılık işlemleriyle uğraşmaktadır. Tasarruf Sandıkları'nda olduğu gibi tahvil ihracı önemli bir pasif işlemidir.

Bunlar ipotekli borç senetleri ile belediye tahvilleridir (Stein, 1989: 36). 1993 yılı sonu itibariyle 12 LB/GZ ve Deutsche Girozentralen – Kommunalbank'ın (toplam 13) tahvil stoku 405.3 Milyar DM'dır (DSG, 1994). Bu stok bir önceki yıla göre yaklaşık % 20 artmıştır. 1993 yılında ihraç edilen belediye tahvili tutarı 112.8 Milyar DM'dır (Hoffer, 1994: 323). İhraç edilen toplam tahvil tutarı da 165.9 Milyar DM olup, belediye tahvillerinin ağırlığı yaklaşık % 68 oranındadır. Buradan da görülebileceği gibi bankanın prefinansman kaynakları içerisindeki en büyük pay belediye tahvillerine aittir. Aynı yıl dikkate alındığında toplam işlem hacimleri 1151.4 Milyar DM, bankacılık sektöründeki toplam payları da yaklaşık % 18'dir. Tasarruf Sandıkları ile birlikte değerlendirildiğinde grubun toplam payı % 37.77'dir.

Bankacılık sektöründe yaklaşık beşte birlik paya sahip LB/GZ'nin bankacılık faaliyetleri Tasarruf Sandıkları ile paralellik göstermektedir. Faaliyetlerinin ağırlık noktaları yatırım kredileri, dış ticaretin finansmanı, konut kredileri ile belediye ve diğer kamu kredileridir (Stein, 1989: 36). Bankacılık faaliyetleri sırasıyla şunlardır (Speier, 1993: 22).

- Kredi işlemleri,
- Mevduat işlemleri,
- Menkul kıymet işlemleri.
- Dış işlemler,
- İştirak işlemleri.

Yukarıda sayılan faaliyetlerden mevduat işlemlerinde özellikle kamusal mevduatlar LB/GZ için önemli bir

kaynaktır. 1993 yılı sonu itibariyle kredilerin dağılımı şöyledir (DSG: 1994).

Bankalara açılan krediler	401.9 Milyar DM
Müşterilere açılan krediler	553.1 Milyar DM
Kamu sektörüne açılan krediler	137.9 Milyar DM
TOPLAM	1092.9 Milyar DM

c. Alman Ciro Merkezleri ve Belediye Bankası (Deutsche Girozentrale – Deutsche Kommunal Bank)

1918 yılında Alman Ciro Birlikleri Merkezi'nin (Deutsche Zentralgiroverband) bankası olarak Berlin'de kurulmuştur (Hahn, 1981: 401). Birliğin yapısında meydana gelen değişmeler sonucunda Alman Tasarruf Sandıkları ve Ciro Birliği'nin bankası olmuştur. 6 Ekim 1931 yılında kamusal kredi kurumu niteliğine dönüşmüştür.

Bankanın yükümlülüklerine karşı sorumluluğunu Tasarruf Sandıkları ve Ciro Birliği taşımaktadır (Büschgen, 1993: 60). Alman Ciro Merkezleri ve Belediye Bankası, bankacılık faaliyetlerini Tasarruf Sandıkları ve belediyeler ile değil, sayısı 12 olan Ciro Merkezleri – Eyalet Bankaları ile yapmaktadır. Bankanın görevleri de şunlardır (Stein, 1989: 37):

- Ciro merkezlerinin (LB/GZ) likidite rezervlerinin yönetimi ve denkleştirilmesini sağlama görevi,
- Tasarruf Sandıkları ve Ciro merkezleri arasındaki ödemeler dolaşımının istikrarını sağlamak ve korumak,
- Belediye kredilerinin kontrolü,

- Belirli durumlarda da özel kredilerin temini.

Bankanın taşıdığı görevler, grubun nihai kurumu olmasıyla likit kaynakların zincirleme bir şekilde yönetimi ve kontrolü sonucunu vermektedir. Diğer bir ifadeyle grubun likit kaynakları tepe kurumu olan Alman Ciro Merkezleri ve Belediye Bankası tarafından idare edilmektedir. Bu bağlamda bankanın bankacılık faaliyetleri de sırasıyla şöyledir (Guthart, 1988: 50; Büschgen, 1993: 61).

- Kamu kredileri: Bunun içerisinde belediye kredileri önemli bir yer tutmaktadır.
- Menkul kıymet işlemleri,
- Uluslararası bankacılık faaliyetleri, özellikle para ve döviz piyasası işlemleri. Banka uluslararası faaliyetlerinin geliştirilmesi amacıyla 1971 yılında Lüksemburg'da Deutsche Girazentrale International S.C. isimli bankasını kurmuştur.

C. TASARRUF SANDIKLARI ORGANİZASYONLARININ DİĞER FAALİYETLERİ

1. Mali Sektöre İlişkin Faaliyetleri

Tasarruf Sandıkları Organizasyonları Alman Mali sektöründe bankacılık faaliyetlerinin dışında bağlı şirketleri aracılığıyla şu faaliyetleri de yürütmektedir (Herbert, 1993: 120; Geiger, 1992: 110).

- Menkul ve gayrimenkul işlemlerinde bulunan ve her iki alanda da fon kurup, yöneten yatırım bankacılığı faaliyetleri: Menkul kıymet ve

diğer yatırım fonları işlemlerini 1956 yılında kurulan Deka (Deutsche Kapitalanlagesellschaft mbH) şirketi aracılığıyla yapmaktadır. Merkezi Frankfurt am Main'de kurulu olan şirket uluslararası faaliyetleri sonucu 1988 yılında Lüksemburg'da Deka International S.A.'yı kurmuştur. 1994 yılı başı itibarıyla ulusal ve uluslararası 6 fonun toplam tutarı 65 Milyar DM civarındadır (DSV, 1994). Gayrimenkul fon işlemleri de yine grup tarafından kurulan Despa (Deutschen Sparkassen – Immobilien – Anlagegesellschaft mbH) aracılığıyla yapılmaktadır. Adı geçen şirket 1967 yılında Frankfurt am Main'de kurulmuştur. Despa fonlarının toplam ciroları 1993 yılı sonunda yaklaşık 7.6 Milyar DM'dir (DSV, 1994).

- Sigorta İşlemleri ve İşletmeciliği: Sigortacılık faaliyetleri 1993 yılı itibarıyla gruba bağlı 42 sigorta şirketi tarafından yürütülmektedir. Kamusal nitelikli bu şirketler Tasarruf Sandıklarında olduğu gibi bölgesel düzeyde çalışmaktadır. Toplam ciroları 1993 yılı sonunda 19.3 Milyar DM olarak gerçekleşmiştir.
- Leasing İşlemleri: Sözü edilen işlemler gruba bağlı 5 şirket tarafından yapılmaktadır. Toplam ciroları 6.4 Milyar DM'dir. (DSV, 1994)
- Factoring işlemleri de 1968 ve 1970 yıllarında kurulan iki şirket aracılığıyla yürütülmektedir. İki şirketin ilgili piyasadaki toplam payları % 21 olup, ciroları 3.9 Milyar DM tutarındadır.
- Ventur Capital işlemleri için ilk şirket 1968 yılında kurulmuş ve gü-

nümüzde 21'e çıkmıştır (daha detaylı bilgi için bkz. Malchus, 1994)

2. Yapı Tasarruf Sandıkları İle İlişkileri

Konut sektörüne yönelik faaliyetlerde bulunan Yapı Tasarruf Sandıkları (Die Bausparkassen) şirketleri mali sektör içerisinde yer alan mali kurumlardır. Orta ve dar gelirli kesimi konut sahibi edebilmek amacıyla dayanışmacı bir nitelikte fon toplayan şirketler üyelerine krediler sunmaktadır. Sözü edilen faaliyetler, gruba bağlı 13 Eyalet Yapı Tasarruf Sandığı şirketi ile yerine getirilmektedir. Örneğin 1993 yılı içerisinde bağitlanan sözleşme sayısı 1.227.286 olup bunların toplam tutarı 43.5 Milyar DM'dir (DSV) 1994).

3. Eğitim ve Bilimsel Faaliyetleri

Tasarruf Sandıkları Organizasyonlarının bu faaliyetleri üç aşamalı bir eğitim sistemi ile yürütülmektedir (Geiger, 1992: 136). Bunlar sırasıyla;

- Tasarruf Sandıkları için mesleki eleman yetiştirmeye ya da diğer bir ifadeyle "bankacı" yetiştirmeye yönelik meslek eğitim ile hizmet içi eğitimi.
- Tasarruf Sandığı İşletme Eğitimi: Bu eğitim oniki (12) Tasarruf Sandığı Akademisi'nde yapılmakta ve ortalama altı (6) ay sürmektedir.
- Merkezi Eğitim: Alman Tasarruf Sandıkları ve Ciro Birliğine bağlı Tasarruf Sandıkları Akademisi (merkezi Bonn) belediye krediciliği ve Tasarruf Sandıkları, denetçilik (müfettişlik) ile yönetim kurulu

üyelerine seminerler ve bankacılık alanına ilişkin diğer seminerleri yapmaktadır.

D. TASARRUF SANDIKLARI VE CİRO MERKEZLERİ BİRLİKLERİ

Alman bankacılık sektöründeki gruplaşmalara bağlı olarak, Tasarruf Sandıkları Organizasyonları, Kooperatif Bankaları gibi, birliklerde de bir çeşitlilik söz konusudur. Bütün bankacılık sektörünün birliği olan Alman Bankalar Birliği, ilgili sektörün müşterek çıkarlarının merkezi temsili için kurulmuştur (Wagner, 1976: 53). Tasarruf Sandıkları ve Ciro Merkezleri Birliği'nin dışında belli başlı birlikler şunlardır:

- Kamusal Bankalar Birliği
- Kooperatif Bankaları (Volkbanken ve Raiffeisenbanken) Birliği,
- Alman İpotek Bankaları Birliği,
- Almanya'daki Yabancı Bankalar Birliği,
- Taksitli Satış Kredi Kurumları Birliği,

Tasarruf Sandıkları Organizasyonları Birlikleri merkezi birliğin dışında Bölgesel Tasarruf Sandıkları ve Ciro Birliklerine sahiptir. Bunlar kamu hukuku tüzel kişisi sıfatıyla Tasarruf Sandıklarının üye oldukları birliklerdir. Üyelerinin çıkarlarını ve hakları koruma yanında Tasarruf Sandıkları'nın desteklenmesine yönelik faaliyette de bulunurlar (Gauer, 1993: 117). Daha önce de açıklandığı gibi Eyalet Bankaları / Ciro Merkezleri'nin yasal sorumlusu sıfatını ilgili eyaletlerle birlikte taşırlar.

Grubun merkezi birliği olan Alman Tasarruf Sandıkları ve Giro Birliği (Deutscher Sparkassen und Giroverband e.V.=DSGV) üyelerinin ulusal ve ulusal düzeyde çıkarlarını korumak ve desteklemek, diğer bir deyimle lobi faaliyetlerinde bulunmak, eğitim faaliyetleri yapmak, uluslararası örgütlerde Alman Tasarruf Sandıklarını temsil etmek ve kamuoyunu faaliyette buldukları branşla ilgili bilgilendirme görevlerini yürütmektedir (Geiger, 1992: 130-135).

E. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tasarruf Sandıkları Organizasyonları, bir finans grubu olarak Alman Finans Sektöründe kamusal kredi kurumları niteliğinde faaliyette bulunmaktadırlar. Taşındıkları kamusal nitelik, piyasa sistemini engelleyici bir şekilde değil, aksine piyasa ve rekabet koşullarını yerine getiren ve buna göre faaliyet alanı ile stratejilerini belirleyen kredi kurumları biçimindedir. Yasal görevleri olan tasarrufların korunması ve değerlendirilmesi, belediyelerin finansman ihtiyaçlarının karşılanması, dar gelirli kesim ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi ile sosyal piyasa ekonomisinin altyapısının oluşturulması ve işlerliğinin sağlanmasında önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Türkiye'de yerel yönetimlerin finansman güçlükleri bilinen bir gerçektir. Ancak bunu giderecek net ve tutarlı çözümler yeteri kadar tartışılmamaktadır. İller Bankası'na yönelik reorganizasyon çalışmaları yapılsa da bilinen bu sorunlara çözüm getirememektedir. Bu nedenle kamusal kredi kurumu niteliği ile Alman Tasarruf Sandıkları'nın yerel yönetimlerle

ilişkileri dikkatle incelenmelidir. Öte yandan, özel sektör bankası niteliği taşıyan Fransız örneğin "Credit Local de France" de ikinci önemli örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yerel yönetimlerin hizmetlerinde etkinlikleri için bazı kavramları slogan düzeyinde ele almak, örneğin sıkça tekrarlanan mali özerklik, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi gibi, sorunları çözmez. Aksine yeni sorunları da beraberinde getirmeye adaydır.

KAYNAKÇA

ALTAY, N. Oğuzhan; "Alman Kooperatif Bankacılığı", *Pankobirlik Dergisi*, Yıl 3, Sayı 12, Ankara, Ekim 1991

BUCHMAN, Peter; "Unternehmensgrundsätze im Sparkassenbereich", *Sparkasse*, Heft 8, 111. Jahrgang, 1991.

BÜSCHGEN, Hans E.; *Bankbetriebslehre: Bankgeschaefte und Bankmanagement*, Gabler Verlag, Wiesbaden, 1993.

BOFINGER, Peter; *Geldpolitik*, ADF-Skript, Würzburg, 1994.

ÇEVİK, Seyfullah; *Bankacılık ve Mali Kurumlar*, D.E.Ü., İ.B.F., Resmi Teksir Yayın No. 217, İzmir, 1986.

DEUTSCHE BUNDESBANK (DBB); *Die Jahresbericht für 1994*, Frankfurt am Main, 1995.

GAUER, Herbert; *Sparkassenwissen in Kurzform*, 8. Auflage, Deutscher Sparkassenverlag, Stuttgart, 1993.

GEİGER, Helmut; "Leistung durch Wettbewerb", in: *Leistung durch Wettbewerb, Deutscher Sparkassentag 1986*, Deutsche Sparkassen und Giroverband e. V., 15-16.05.1986, Hamburg Deutscher Sparkassenverlag, Stuttgart, 1986.

.....; *Die Deutsche Sparkassenorganisation*, Sparkassenverlag, Stuttgart-Fritz Knapp Verlag, Frankfurt am Main, 1992.

GUTHARDT, Helmut; "Kreditinstitute als Träger der Unternehmensfinanzierung", Finanzienughandbuch, Yay. Haz. F.Wilhelm Chirstians, 2. Auflage, Verlag Gabler, Wiesbaden, 1988.

HAGENMÜLLER, Fritz-G.Diepen; *Der Bankbetriebslehre, Lehrbuch und Aufgabensammlung*, 12. Auflage, Gabler Verlag, Wiesbaden, 1987.

HAHN; Oswald; *Struktur der Bankwirtschaft*, Cilt 1, Banktypologie und Universalbanken, Erich Schmidt Verlag, 1981.

HÖFFER, Herbert; "Sparkassen und Landesbanken 1993 auf Wachstumskurs", *Sparkasse*, Heft 7, 111. Jahrgang, 1994.

KWG (Deutsche Kreditwesengesetz); *Alman Bankalar Kanunu*. 21 Eylül 1992.

KÖHLER, Horst; "Zukunftsaufgaben der Sparkassenpolitik", *Die Sparkasse: Mehr als ein Geldinstitut*, Bayerischer Sparkassentag Bamberg, 16.06.1994, Bayerischer Sparkassen und Giroverband, München, 1994.

LAEFER, Thomas; *Der Vertrag, Europäische Gemeinschaft-Europäische Union, Die Vertragstexte von Maastricht mit den Deutschen Begleitgesetzen*, Bonn, 1993.

MALCHUS, Dieter, W.; "Kapitalbeteiligung: Ein Sparkassenprodukt", *Sparkasse*, Heft 7, 111. Jahrgang, 1994.

MOLLER, Klaus; *Eigenkapitaldeckung für Sparkassen und Landesbanken*, Deutscher Sparkassenverlag, Stuttgart, 1993.

MURA; Jürgen; *Entwicklungslini ein der deutshen sparkassengeschichte*, Deutscher Sparkassenverlag, Stuttgart, 1987.

.....; "Der öffentliche Kredit der Sparkassenorganisation", *Mitteilungen* Nr. 43, 1991.

.....; "Der Agrarkredit der deutschen Sparkassenorganisationen seit 1945", *Sparkasse*, Heft 9, 111. Jahrgang, 1994.

POHL, Manfred, *Entstehung and Entwick-*

lung des Universalbanken systems - Konzentration und Krise als wichtige Faktoren, Fritz Knapp Verlag, Frankfurt am Main, 1986.

POULLAIN, Ludwig; "Geschaeftspolitische Prinzipien der Sparkassenorganisation", *Neuzeitliche Bankpolitik-Analysen und Meinungen aus der deutschen kreditwirtschaft*, Yay. Haz. Robert Wittgen, Schriften zur Bankpolitik, Fritz Knap Verlag, Frankfurt am Main, 1974.

RUDOLPH, K. Ulrich, "Zur Privaten Finanzierung öffentlicher Investitionen", *Wirtschaftsdiens, Zeitschrift für wirtschaftspolitik*, Nr. 2, 74. Jahrgang, HWWA-Institut für wirtschaftsforschung, Hamburg, 1994.

SCHOPPMANN, "Deutschland" in: *Der öffentliche Kredit in den Laendern der EG, in ostereich und in der schweiz*, Yay Haz. H.H. Francke vd., Bonn, 1993.

SPEIER, Richard; *Partner in allen Geldfragen*, Deutscher Sparkassenverlag, Stuttgart, 1993.

SÜCHTING, Joachim; *Bankmanagement*, 3. Auflage Schaeffer-Roeschel Verlag, Stuttgart, 1992.

STEIN, Jurgen; *Das Bankswesen in Deutschland*, Bundesverband Deutscher banken, 16. Überarbeitete Auflage, Köln, 1990.

STEIN; H. Von; "Arten und Wesensmerkmal der Bankleistung" in: *Geld-Bank-und Börsenwesen* Yay. Haz. N.Kloten, 39. Auflage Schaeffer-Poeschel Verlag, Stuttgart, 1993.

WAGNER, Kurt; *Stationen deutscher Bankgeschichte 75 Jahre Bankenverband*, Bank Verlag, Köln, 1976.

WECKER, Johannes; "Struktur des deutschen Bankwesens", *Bank und Börsenwesen*, Cilt 1, Struktur und Leistungsangebot, Yay. Haz. Michael Bitz, Verlag Franz Vahlen GmbH, München, 1981.

YALÇINDAĞ, Selçuk; F.Almanya' da ve Türkiye'de Yerel Yönetimler, TODAİE Yayınları No: 239, Ankara, 1992.

Sermaye Piyasası

Doç. Dr. MEHMET BOLAK

İstanbul Teknik Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi

Tank Sesleri Borsadan da Duyuldu

Ocak ayındaki olağanüstü çıkıştan sonra normal olarak, borsanın bir miktar soluklanması beklenmekteydi. Bu beklentiye paralel olarak, bir ayda değeri % 65 mertebelerinde artmış olan borsada spekülâtorler kâr realizasyonu için bahane ararlarken, Şubat ayı istenenden de çok bahaneyi sunmayı başarmıştır.

Şubat ayında yaşanan ilk hayal kırıklığı, açıklanan Ocak ayı enflasyon rakamlarının beklenenin oldukça üzerinde çıkması olmuştur. Aralık ayının nisbeten düşük enflasyon rakamlarıyla umutlanmış olan yatırımcılar böylece 1997 yılı ile ilgili olumlu beklentilerini biraz azaltmak zorunda kalmışlardır. Ocak ayında bütçenin denk olmanın da ötesinde, fazla verdiğini açıklayan başbakan Erbakan'ın kıvanç dolu açıklamasının ardından hesaplarda manipulasyon yapılmış olduğunu, Merkez Bankası'nın 1996 yılı kârının Hazine'nin Ocak ayı gelirlerine ilave edilerek bu sonucun elde edilmiş ve gerçekte bütçenin büyük ölçüde açık vermiş olduğunun anlaşılması yeni bir şaşkınlığa yol açmıştır. Bu arada uluslararası derecelendirme kuruluşlarından Moody's Türkiye'nin kredi notunun yeniden indirilebileceğine ilişkin imada bulunmuş, ancak daha sonra Moody's ekonomik inceleme ve kredi notunun revize edilmesi konusunu bir kaç ay için ertelemiştir. Gerçi piyasalarımız, uluslararası derecelendirme kuruluşlarının Türkiye hakkındaki yorumlarını pek ciddiye almamakta hatta bazı sorumlularımız "kredi notlarının çok önemli olmadığını, olsa olsa Türkiye'nin bulacağı kredi faizlerinin bir kaç puan yükseleceğini" belirtmektedirler ancak uluslararası finans çevrelerinin kredi notlarını bizden daha çok ciddiye aldıkları kesindir. Nitekim son edinilen bilgilere göre, uluslararası kredi kuruluşları Türkiye'ye daha fazla sendikasyon kredisi açmaktan kaçınmakta, riskli bir ülke olan Türkiye'ye yeterince yatırım yapmış olduklarını düşünmekte ve risklerini arttırmak istememektedirler. Bu du-

rum, Telecom başta olmak üzere, uluslararası piyasalara yayılması planlanan özelleştirme çabaları için de endişe yaratmaktadır. Son olarak, Amerika'da IMF heyeti ile yapılan görüşmelerde, yeterince işbirliği havasının oluşmadığı ve IMF heyetinin Türkiye'nin ekonomi yönetimini pek güven verici bulmadığı intibai edilmiştir.

Tüm bu gelişmeler, Erbakan'ın ve Refah Partisi'nin çizmeye çalıştığı pembe ekonomik tabloların pek gerçekçi olmadıklarının anlaşılmasına yol açmış, piyasalarda oluşmuş gibi görünen iyimserlik havası bulutlanmaya başlamıştır. Nitekim son yapılan hazine bonusu ihalesinde faiz oranlarının 8-9 puan yükselmesi de bunun bir göstergesi olmuştur.

Ekonomik ortamda bu gelişmeler olurken, Şubat ayı siyasi açıdan da oldukça hareketli geçmiştir. Mecliste önce Tofaş ve Tedaş'la ilgili yolsuzluk dosyaları için soruşturma açılıp açılmaması konusu oylanmış, ardından başbakan yardımcısı Çiller'in mal varlığı konusu gündeme gelmiştir. Her ne kadar iktidar partilerinin dayanışmasıyla bu oylamalardan sonuç alınamamışsa da koalisyon ortakları oldukça huzursuz olmuşlardır. Bir sonraki hafta ise bu kez meclise DSP ve CHP tarafından verilen gensoru önergeleri gelmiş, bu önergeler için yapılan oylamalar da koalisyon ortaklarının istekleri doğrultusunda sonuçlanmıştır. Bununla birlikte, siyasi huzursuzluk ve rejim tartışmaları kolay kolay sona erecek gibi gözükmemektedir. Ayın son gününde yapılan Millî Güvenlik Kurulu toplantısı bu açıdan büyük önem kazanmış, tüm Türkiye'nin olduğu gibi piyasaların nabızı da Çankaya'da atmıştır.

Tablo 1
Şubat Ayının En Başarılı Hisseleri

Dergi İndeksi Kapsamında	Verim (%)	Ulusal 100 İndeksi Kapsamında	Verim (%)
Çimsa	33.93	T. İş Bankası C	35.59
Yasaş	27.87	Nergis Holding	32.35
Döktaş	23.19	Kerevitaş	26.67
İzocam	21.29	Tüpraş	26.00
T. Garanti B.	17.02	Batıçim	21.74
Yapı Kredi B.	16.00	Güneş Sigorta	16.47
Eczacı Yat.	8.77	Akçansa	16.18
Mudurnu	6.67	Erbosan	16.00
Kav	6.41	Enka Holding	14.06
Olmuksa	6.25	Marmaris M.O.	12.28

Böylesine gerilimli günlere rağmen borsa Şubat ayını çok küçük de olsa artışla kapatmış, "28 Şubat 1997 Cuma" günü kapanış fiyatları itibarıyla, İMKB Ulusal-100 indeksi 1612 puana yükselmiş, Ocak ayı sonuna göre 7 puan ya da % 0.44 oranında bir artış göstermiştir. Bu arada borsada gözlenen ilginç bir geliş-

me, genelde durgun bir seyir izlenirken, Yatırım Ortaklığı Şirketlerine ait hisselerin kayda değer artışlar kaydetmeleri olmuştur. Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi indeksinde çok küçük miktarda ancak aşağıya doğru bir hareket gözlenmiş, yine "28 Şubat 1997 Cuma" günü kapanış fiyatları itibariyle derginin indeksi 481.567,26 puana gerilemiş, Ocak ayı sonuna göre % 0.092 oranında düşmüştür. İndeks kapsamındaki hisselerden 21'i değer kazanırken, 16'sı değer kaybetmiş, Çelik Halat, Kartonsan ve Pinar Süt ise değerlerini korumuşlardır. Şubat ayının en başarılı en en başarısız hisseleri Tablo 1 ve Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2
Şubat Ayının En
Başarısız Hisseleri

Dergi İndeksi Kapsamında	Verim (%)	Ulusal 100 İndeksi Kapsamında	Verim (%)
İzdaş	-20.75	Metaş	-39.08
Aktaş	-18.75	Medya Holding	-22.73
Çukurova El.	-12.50	Ege Seramik	-20.83
Arçelik	-10.87	Akın Tekstil	-20.59
Kordsa	-10.77	Kepez Elektrik	-19.32
Bağtaş	-9.86	Hürriyet Gaz.	-15.65
Migros	-9.84	Ardem	-15.52
Sarkuysan	-8.77	Konfrut Gıda	-14.93
Gübre Fab.	-6.35	T.H.Y.	-14.29
Koç Holding	-4.05	Aygaz	-13.56

Şirket Haberleri

Şubat ayı, sermaye artırımları açısından pek hareketli geçmemiştir. Ay içinde yapılan tek sermaye artırımı Tekstilbank tarafından gerçekleştirilmiş, bankanın sermayesi % 86.50 oranında bedelli, % 13.50 oranında bedelsiz artırımla 1 trilyon 700 milyar liradan 3 trilyon 400 milyar liraya yükseltilmiş, ancak rüçhan hakları kullanılmış olan hisse senetleri, bedelsiz hisseler henüz dağıtılmamış olduğundan bedelsizi üzerinde olarak işlem görmeye başlamışlardır.

Sermaye artırımlarının azlığına karşılık Şubat ayında kayıtlı sermaye tavanı artırımları yoğunluk kazanmış, 11 şirketin kayıtlı sermaye tavanı artırımı başvuruları Sermaye Piyasası Kurulu'nca onaylanmıştır. Bu şirketler Tablo 3'de listelenmiştir.

Şubat ayında bir şirket de halka açılmış, Gümüşsuyu Halı Kaplamaları Sanayi ve Ticaret A.Ş. hisseleri 4 Şubat 1997 Salı gününden itibaren, 1600 TL baz fiyatla borsa ulusal pazarında işlem görmeye başlamışlardır.

Tablo 3
Şubat Ayında Kayıtlı Sermaye Tavani Artırımları (Milyon TL)

Şirket	Önceki Sermaye Tavamı	Yeni Sermaye Tavani
Aktif Finans	1.000.000	5.000.000
Arçelik	8.000.000	30.000.000
Duran Ofset	300.000	1.500.000
Kordsa	1.000.000	10.000.000
Net Turizm	500.000	5.000.000
Tansaş	250.000	3.000.000
Tire Kutsan	1.000.000	10.000.000
T. Şişe Cam	10.000.000	50.000.000
Tukaş	1.000.000	2.000.000
Yaşarbank	10.000.000	50.000.000
Vakıf Fin. K.	2.000.000	5.000.000

Borsada Rating

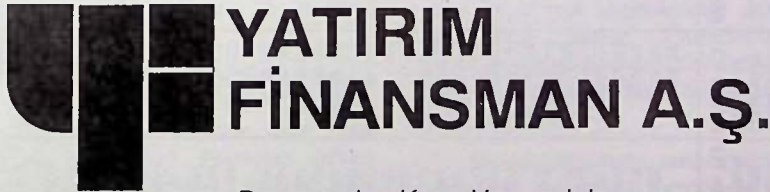
Sermaye Piyasası Kurulu'nun bir süredir üzerinde çalışmakta olduğu "rating tebliği"nin tamamlandığı bildirilmiştir. Bu tebliğ uyarınca, bundan böyle borsa aracı kurumları, yatırım ortaklıkları ve yatırım fonları "rating" yaptırmak zorunda kalacaklardır. Bu amaçla kurulacak yerli "rating" kuruluşları, SPK'nın kabul edeceği uluslararası rating kuruluşlarının % 25 ortaklığı ya da know-how'ı ile kurulabilecektir. Bu kuruluşlar, borsadaki aracı kurum ve yatırım ortaklıklarının likiditesini, mali yükümlülüklerini karşılama gücünü, kârlılığını, mali yapısını, sektörel, ekonomik, politik ve sosyal koşulları dikkate alarak inceleyecek, ellerindeki hisse senedi, tahvil ve bono gibi araçların anapara ve faizlerini vadelerinde geri ödeyebilme risklerini ölçerek not vereceklerdir.

Rating yaptırmak, isteğe bağlı olacak olmakla birlikte, gerektiği takdirde SPK herhangi bir aracı kurum, yatırım ortaklığı ya da fonunun ratingini yaptırtabilecektir. Rating kuruluşu, tebliğde belirtilen esaslara göre derecelendirme yapmaması halinde, yatırımcıların uğrayacakları zararlara karşı sorumluluk taşıyacaklardır. Böylece sermaye piyasamız güvenirlilik açısından bir adım daha ilerlemiş olacaktır.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Hisse Senedi Fiyat İndeksi

(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Ocak	714.75	6793.38	8224.39	12953.90	10382.15	46499.72	66641.02	121262.26	482009.45
Şubat	822.11	7402.13	10950.59	9572.27	14056.56	43685.74	72135.19	148672.55	481567.26
Mart	923.62	6957.24	9793.56	11006.98	13455.69	36336.97	94874.84	178248.67	
Nisan	1009.89	7054.56	8814.38	10128.12	20399.46	37260.41	109201.43	174945.81	
Mayıs	1334.72	8438.48	7932.99	9067.92	21856.16	40688.45	112502.77	166514.22	
Haziran	1745.24	7573.16	8275.36	12297.79	26303.88	52300.27	116528.07	193595.07	
Temmuz	1554.78	10664.47	7533.47	11754.44	24501.68	59216.98	128087.60	176955.20	
Ağustos	1716.64	10166.14	7950.10	11314.53	27193.90	69147.24	110555.47	183969.42	
Eylül	2673.32	10907.66	6913.80	10310.15	33729.97	68630.14	98538.52	207830.76	
Ekim	3486.07	10596.87	6835.47	9077.97	34444.97	66413.15	114393.38	238854.42	
Kasım	3241.70	6955.17	10214.39	9344.20	44519.48	74373.54	96196.98	267385.51	
Aralık	4940.99	6750.24	11048.39	9744.28	51099.56	71525.29	96450.06	277923.68	

13 Büyük Bankanın Ortak Kuruluşu

«Danışmadan Karar Vermeyiniz»

Gn. Md. Tel: (212) 282 20 10 (10 Hat) Fax: 282 15 50
 Ankara Şube Tel: (312) 417 30 45 (11 Hat) Fax: 417 30 52
 İzmir Şube Tel: (232) 441 80 72 (8 Hat) Fax: 441 80 94

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Çıkarılmış (Ödenmiş) Sermaye (Milyon TL)	Takvım Yılı Kârı (Net)			Dağıtılan Kâr Payı (%)			Piyasa Fiyatı (TL)			
				1993 (Milyon TL)	1994 (Milyon TL)	1995 (Milyon TL)	1993 (Net)	1994 (Net)	1995 (Net)	Şubat 1996	Aralık 1996	Ocak 1997	Şubat 1997
1	AKTAŞ	-	250.000	-	-	929.662	-	-	-	-	95.000	200.000	162.500
2	ANADOLU CAM	8.000.000	2.389.000	44.731	161.647	153.595	25	60	39	6.800	3.000	2.950	2.850
3	ARÇELİK	30.000.000	6.750.000	1.118.954	1.107.368	3.010.177	100	26	35	7.300	11.000	23.000	20.500
4	BAGFAŞ	2.000.000	200.000	192.442	445.728	300.947	60	120	100	27.000	24.500	35.500	32.000
5	BOLU ÇİMENTO	3.000.000	2.489.190.711	52.219	201.300	554.630	13,25	27,80	31,44	3.450	3.050	4.600	4.800
6	BİRİSA	1.063.125	1.063.125	197.251	750.626	2.469.222	62	33	110	21.500	48.500	65.000	64.000
7	ÇELİK HALAT	1.000.000	539.000	18.606	39.071	108.668	30	20,30	27	6.400	5.600	8.300	8.300
9	ÇİMSA	1.404.000	1.404.000	245.957	614.748	670.379	220	740	115	46.500	10.000	14.000	18.750
9	ÇUKUROVA ELEKTRİK	-	500.000	590.165	8.736	538.409	120	10	130	44.000	130.000	240.000	210.000
10	DOKTAŞ	1.000.000	480.000	124.386	221.282	273.144	90	60	62,50	12.000	12.500	17.250	21.250
11	EGZACIBAŞI YATIRIM	3.000.000	400.000	44.543	90.339	132.597	25	50	-	12.750	9.400	14.250	15.500
12	EGE BİRAÇILIK	3.150.000	1.576.512	383.386	1.149.526	1.217.144	100	100	-	26.000	23.250	37.000	37.500
13	EGE GÜBRE	500.000	2.128.291,2	37.198	125.783	97.460	50	200	37	6.500	4.900	7.100	7.300
14	EREĞLİ DEMİR ÇELİK	20.000.000	6.336.000	421.849	2.234.869	8.786.278	9	24,66	65,26	7.400	13.000	21.500	21.250
15	GENTAŞ	600.000	449.280	-	257.981	-	-	-	-	-	6.400	8.700	9.000
16	GOOD YEAR	1.500.000	534.125	271.504	795.566	1.855.422	120	125	300	28.000	49.000	85.000	82.000
17	GÜBRE FABRİKALARI	2.500.000	576.000	100.333	250.101	114.913	20	20	10	6.200	10.300	15.750	14.750
18	GÜNEY BİRA	1.000.000	844.074	95.404	280.492	434.353	55	85	80	12.750	6.900	10.500	10.200
19	HEKTAŞ	2.000.000	928.000	17.693	14.610	499.190	16,85	5,23	89,23	10.250	4.950	7.400	7.700
20	İZMİR DEMİR ÇELİK	10.000.000	8.300.000	111.169	280.445	54.452	6,50	10,50	-	1.625	910	2.650	2.100
21	İZOCAM	4.000.000	450.000	113.750	156.338	220.972	75	50	40	8.500	7.200	10.100	12.250
22	KARTONSAN	2.700.000	1.620.000	186.437	673.242	2.030.810	60	120	130	25.000	10.500	14.750	14.750
23	KAV	3.000.000	2.340.000	1.400	148.850	151.776	-	130	65	30.000	2.650	3.900	4.150
24	KOÇ HOLDİNG	16.000.000	10.000.000	1.019.330	3.294.193	3.702.432	75	65	15	13.000	19.000	37.000	35.500
25	KONYA ÇİMENTO	-	406.120	-	120.783	-	-	-	-	-	11.500	15.500	16.000
26	KORDSA	10.000.000	425.250	69.889	436.633	1.259.441	21,50	100	140	24.500	43.500	65.000	59.000
27	MAKİNA TAKİM	3.500.000	821.427,75	5.779	18.734	50.016	-	2	6	1.400	2.000	3.400	3.350
28	MİGROS	1.000.000	540.000	82.728	395.144	716.101	210	220	40	74.000	132.500	152.500	137.500
29	MUDURNU TAV.	-	300.000	-	224.902	-	-	-	-	-	9.400	11.250	12.000
30	OLİMLUKSA	2.000.000	1.270.500	3.650	225.547	587.737	-	45	110	19.250	3.400	4.800	5.100
31	OTOSAN	2.500.000	1.320.000	743.845	397.840	2.607.219	400	25	100	15.250	44.000	70.000	72.000
32	PETROL OFİSİ	20.000.000	2.520.000	1.171.665	2.924.574	4.027.658	211,34	93,18	144,34	18.750	29.000	53.000	55.000
33	PINAR SUT	984.150	984.150	68.734	9.367	105.016	136	10	120	8.900	3.500	6.900	6.900
34	SARKIYSAN	10.000.000	1.134.000	117.760	575.334	887.118	100	150	100	16.250	7.200	14.250	13.000
35	TELETAŞ	1.000.000	1.000.000	(5.653)	(44.928)	552.445	-	-	75	32.000	7.700	15.500	15.750
36	TÜRK DEMİR DOKUM	3.600.000	1.500.000	284.596	55.742	371.859	90	6,5	25	3.800	9.800	13.500	14.250
37	T. GARANTİ BANKASI	-	18.000.000	-	-	9.029.604	-	-	-	-	4.800	9.400	11.000
38	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM	50.000.000	5.600.000	209.587	427.966	1.312.990	10	17	50	11.250	11.500	19.000	19.750
39	YAPI KREDİ B.	-	25.779.600	66.041	2.669.293	16.225.432	27,80	60	20	4.550	2.700	5.000	5.800
40	YAŞAŞ	972.000	324.000	72.123	215.515	66.892	50	200	17	4.350	7.500	15.250	19.500

Görüşler

Dr. ALTAN MASUN

Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü Araştırma Görevlisi

Dış Ticaretin Finansmanında Eximbank'ların Rolü ve Türk Eximbank

1. GİRİŞ

Son yirmibeş yılda dünyada dış ticaretin gelişmesi ve buna bağlı olarak dış ticaret hacminin büyümesi, dış ticaretin finansmanında çok çeşitli finansman kaynaklarının doğmasına yol açmıştır.

Dış ticarete, özellikle ihracata ağırlık veren şirketler için, ihracat finansmanında kısa, orta veya uzun vadeli finansman ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır. Bankalar, ihracat faaliyetlerine bankacılık sistemi içerisinde çeşitli kredi programları yoluyla destek vermektedir. Ancak, ihracatla (dış satımla) uğraşan firmaların uygulamada çok çeşitli sorunları olabilmektedir.

Dış ticaretle uğraşan firmaların sorunlarına çözüm bulmak için Hükümetler Eximbank'ları (ihracat-ithalat

kredi bankaları) geliştirmişlerdir. Ayrıca EXIMBANK'lar dış ticarete kredinin yanısıra garanti ve sigorta programları yoluyla da destek vermektedir.

Dış ticarete bankaların sunamadığı kadar çok seçeneklerle destek programları sunan EXIMBANK'lar böylece ülkelerin Ödemeler Dengesine son derece olumlu katkılarda bulunmaktadırlar.

Bu çalışmamızda, amacımız dünyada ve Türkiye'de Eximbank faaliyetlerinden örnekler sunarak, Gümrük Birliği'ne girişimiz ile birlikte Dış Ticaret Finansmanı Kaynaklarına ve Garanti, Sigorta programlarına dikkat çekmektir. Bir ülkenin Eximbank'ı ne kadar etkin ve güçlü olursa, o ülkenin o kadar çabuk gelişeceğine inanmaktayız.

2. Dış Ticaretin Finansmanı

Dışsattımın finansmanı geniş anlamda ele alınırsa, malın üretimi için gerekli olan süreden başlayarak yükleme, taşıma ve varış yerine boşaltmadan bedelin ödenmesi için tanınan sürenin sonuna kadar geçecek dönemde gerekli olan paranın bulunmasını anlatır. Dışsattımda, özellikle kısa süreli finansman sorunu, ödeme koşulları ile de yakından ilgisi bulunan bir konu olmaktadır. Çünkü ödeme koşulları bedelin ödenmesinde bir vade olup olmadığını, kredi süresini de düzenler.⁽¹⁾

Dışalıcının ihtiyacı genellikle kısa süreli finansmandan ibaret iken dışsattımcı orta ya da uzun süreli finansmanı sağlama durumundadır. İş ve ticaret bankacılığının standart yapısı, aslında bu tür orta ve uzun süreli kredi açmalarına elverişli değildir. Batılı ülkelerde dışsattımcının muhtaç olduğu bu tür orta ve uzun süreli krediler, "revolver Eurokredi"ler denilen krediler yoluyla sağlanmaya çalışılır. Bu gerçekleşmezse, dışsattımcı kendi ticaret bankası kanalıyla sözgelimi Almanya'da AKA kurumlarına başvurur. Bu bankalarda kural olarak açtıkları krediyi politik riskleri bile karşılayan tek sigorta kurumuna sigorta ettirirler. Dışsattımcı Hermes AG sigortasını sağlayamazsa alacağı krediye karşılık olacak teminatını gösterir.⁽²⁾

Türkiye'de dışsattımın desteklenmesi günümüzde Türk Eximbank kanalı ile yapılmaktadır. Bu bankanın kuruluşu ve yapılanması şu şekilde olmuştur:

Devlet Yatırım Bankası İktisadi Devlet Teşekküllerini finansa etmek

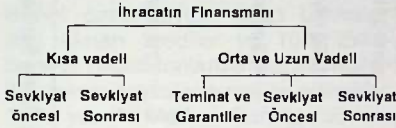
üzere 1964 yılında 441 sayılı kanunla kuruldu.⁽³⁾

Ülkemizde ihracatı ve ihracat içindeki sanayi ürünlerinin payını arttırmak ve bu artışa süreklilik kazandırmak için ihracatçıya rekabet gücü kazandıracak nitelikte kredi ihracat finansman garantisi ve ticari, politik risklere karşı sigorta desteği sağlayacak bir kurumun oluşturulması için Devlet Yatırım Bankası 87/11914 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 21.8.1987 tarihinde Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. / Türk Eximbank'a dönüştürülmüştür.⁽⁴⁾

Türkiye 5 Şubat 1986'da "GATT" sözleşmesini imzalaması ile, ihracat üzerinde doğrudan etkide bulunan fakat uluslararası rekabeti bozucu etkiler yapan teşvik araçlarını uygulamadan kaldırmayı taahhüt etmiştir. 1989 yılı başından itibaren etkili bir araç olan vergi iadesi uygulamasına son verilerek, "GATT" kurallarına uygun düşecek teşvik araçlarının geliştirilmesine yönelinmiştir. İşte bu amaçla ihracat kredi sigortası kurumunun işlevleri yeniden düzenlenen "DYB" Türk Eximbank tarafından yerine getirilir. Faaliyete geçtiğinden bu yana Merkez Bankası reeskont kaynaklarına dayalı olarak "performans kredileri" kullanılmaktadır.⁽⁵⁾

İhracatın finansmanı, ihracata dönük bir yatırım teşebbüsünden ihracat bedellerinin tahsiline kadarki geniş bir dönemi kapsayan çok boyutlu bir süreçtir. Bu çerçevede konuyu ele alınca, ihracata dönük yatırımlara verilen yatırım kredilerinin de ihracat finansmanı içerisinde sayılması gerekir. Fakat uygulamada ihracat finansmanı olarak, ihraç edilecek malın üretimi ile satış bedellerinin tahsili ara-

sındaki faaliyetlerin finansmanına ağırlık verilmektedir. İhracat finansman süreci aşağıdaki şekil çerçevesinde ele alınacaktır.⁽⁶⁾

3. Türk Eximbank'da Finansman ve Fon Yönetimi

1994 yılındaki finansal kriz bütün sektörlerle birlikte Türk Eximbank'ı da etkilemiştir. Döviz ve TL. cinsinden fonlarını likit tutmak ve kredi taleplerini karşılamak için Türk Eximbank etkin bir şekilde para piyasası faaliyetleri yürütmüştür. Mevcut piyasa koşullarında ve kriz ortamında Türk Eximbank muhafazakar bir kredi yönetimi yaklaşımı izlemiştir. Banka Menkul Kıymetler Portföyünde hazine bonosu, devlet tahvili ve kâr ortaklığı sertifikası bulundurarak kredi programları fonlaması için ek kaynakları gerektiğinde; bu menkul kıymetlerin likide edilmesini öngörmüştür. Ayrıca, Türk Eximbank uluslararası ve ulusal döviz piyasalarında bankayı olası devalüasyon etkilerinden korumak için

faaliyetlerde bulunmuştur.⁽⁷⁾

Kısa vadeli döviz kredilerini fonlamak amacıyla, 600 milyon dolar değerinde bir kredi birkaç Türk bankasından sağlanmıştır. Diğer taraftan, Türk ticari bankalarından elde edilen 130 milyon dolarlık kredi İhracat Kredi Sigortası Programlarına ayrılmıştır. (Özellikle Orta ve Batı Asya Cumhuriyetlerine). Bu yolla, ticari bankacılık sistemi içindeki döviz rezervlerinin bir bölümü ihracata kaydırılmıştır.⁽⁸⁾

Türk Eximbank'ın özkaynakları bir önceki yıla göre % 35.6 oranında (374,487 milyon TL) artarak 1,427.566 milyon TL'na yükselmiştir. Diğer taraftan Türk Eximbank'ın yurtiçi ve yurtdışı kaynaklardan kullandığı kredilerin Türk Parası ve döviz şeklindeki dağılımı aşağıdaki gibidir:⁽⁹⁾

Elde edilen bu kredi tutarı bir önceki yıla göre % 370.1 oranında artmış 49.022.343 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir. Elde edilen döviz kredisi oranı % 90.6'dır. Fonlardan sağlanan kaynak tutarı 3.885.164 milyon TL. olmuştur. Yurtdışına ihraç edilmiş tahvillerin Türk Lirası karşılıkları kur farkları nedeniyle artış göstermiştir. Sonuç olarak tahvil tutarı % 82.7 oranında artmış ve 8.937.113 milyon TL'na ulaşmıştır.

Tablo 1.
Türk Eximbank'ın Kullandığı Kredi Hacmi (Milyon TL)

	TL	Döviz	Toplam
Yurtiçinden	4.619.246.-	31.428.155.-	36.047.401.-
Yurtdışından	-	12.974.942.-	12.974.942.-
	4.619.246.-	44.403.097.-	49.022.343.-
	% 9.4	% 90.6	% 100

Tablo 2. Türk EXİMBANK İhracata Destek Programları.

Programın Adı	Programın Amacı/Vade	Firma Limiti	Kredi Tutarı	Kullandırılan Kredi Tutarı
Sevk Öncesi İhracat Kredisi	İhracata Hazırlık Aşaması; Kısa Vadeli 180 g.	SDTŞ DTSS'lere 100 milyar TL.	FOB ihracat taahhüdünün % 50'si TL.	22,201 milyar TL.
Sevk Öncesi KOBİ İhracat Kredisi	İhracatçı-İmalatçı KOBİ'ler, Kısa Vade, 180 g	80 milyar TL.	Aynı şartlar	-
Sevk Öncesi Kalkınmada Öncelikli Yörelere İhracat Kredisi	Kalkınmada Öncelikli Yörelere İmalatçı ve İhracatçılar kısa vade 180 g	SDTŞ ve DTSS'ler için 100 milyar TL.	Aynı şartlar	-
İhracat Döviz Kredisi	İhracatçı ve İmalatçı İhracatçılar Kısa vade 180 g	10 milyon ABD doları	FOB ihracat taahhüdünün % 70'i	570 milyon dolar
Performans Döviz Kredisi	İmalatçı ve İhracatçıların İhracata Hazırlık Aşaması kısa 180 g	10 milyon ABD doları	FOB ihracat taahhüdünün % 70'i TL. karşılığı	44.7 milyon dolar
DTŞ Kısa Vadeli İhracat Kredisi	DTSS ve SDTŞ'nin ihracat faaliyetleri için, kısa vade 90 g.	Firmanın bir önceki takvim yılı performansına göre Eximbank belirler.	FOB ihracat taahhüdünün % 10'u TL karşılığı	Senet Reeskont Kredisi olarak 3,913 milyar TL.
DTŞ Kısa Vadeli Döviz Kredisi	DTSS ve SDTŞ'nin ihracat faaliyetleri için kısa vade 180 g.	Aynı şart.	FOB ihracat taahhüdünün % 70'i TL. karşılığı	5, 693 milyar TL.
Orta Vadeli Ticaretin Finansmanı Fonu Kapsamındaki İhracat Finansman Kredisi	İslam Konferansına üye ülkelere ihracat yapan ihracatçılar için	Türk Eximbank'ın aracılık ettiği İslam Kalkınma Bankasının kredisidir.	İslam Kalkınma Bankasının kriteri	40,2 milyon dolar
Hedef Pazar İhracat Kredisi	ABD, Kanada, Meksika ve Japonya'ya hazır giyim ihraç edenler (TNAFTA) ve Güney Afrika ve Japonya	Sevk öncesi ihracat kredisine göre uzun vade ve faiz oranı daha düşük	Faiz oranı daha düşük	3,214 milyar TL.

Kobi: Küçük ve Orta Boy İşletme, **DTŞ:** Dış Ticaret Şirketi, **SDTŞ:** Sektörel Dış Ticaret Şirketi, **DTSS:** Dış Ticaret Sermaye Şirketi

Yabancı piyasalardan elde edilen krediler ve ayrıca Japon Eximbank'tan alınan krediler üçüncü ülkelerdeki çeşitli projeler için ve ihracat programları için harcanmıştır. Kısa vadeli TL kredilerin fonlanması EXIM-BANK özsermayesi, ticari bankalardan alınan krediler ve Türk Eximbank'a çeşitli fonlardan tahsis edilen kaynaklar sayesinde realize edilmiştir. 1994 yılında Merkez Bankası alacakları çerçevesinde 5 trilyon TL'lik krediden fazla kredi yurtiçi bankalardan sağlanmıştır.⁽¹⁰⁾

4. Türk Eximbank'ın İhracata Destek Programları.

Türk Eximbank uzun yıllardır uyguladığı temel programlara (kredi, garanti, sigorta) ilâveten, Küçük ve

Orta Boyutlu İşletmeler'e (KOBİ'ler) yönelik programları ve Performans Döviz Programlarını uygulamaya koymuştur.⁽¹¹⁾

Alıcı kredilerinin amacı ise Türk ihracatçılarının, anlaşma yapılan ülkelere yapacakları ihracata finansman olanağı sağlamaktır.

Aşağıdaki tablo Türk Eximbank'ın sunduğu Alıcı Kredilerini gösterir.

Garanti programı olarak sadece Libya Köprü Döviz Kredi Garantisi vardır. Libya'da müteahhitlik yapan Türk firmalarına ticari bankalarca kullandırılacak döviz kredilerine garanti verir. 1994 sonuna kadar 128,7 milyon ABD Doları değerinde garanti mektubu hazırlanmıştır.

Tablo 3. Alıcı Kredileri

Ülkeler	Alıcı Kredileri	Geçerlilik Tarihi	ABD Doları (Milyon)	
			Kredi Miktarı	Harcama Miktarı (1994 sonu itibarıyla)
Rusya Federasyonu	-	-	800.0	599.4
- Credit I	26.05.1989		150.0	144.7
- Credit II	11.08.1989		150.0	147.9
- Credit III	03.06.1991		300.0	194.6
- Credit IV	18.06.1991		200.0	112.1
Romanya	26.07.1990		50.0	45.7
Arnavutluk	05.03.1991		15.0	13.9
Tunus	18.11.1991		40.0	1.9
Suriye	15.09.1990		15.0	7.0
Nahçıvan I	03.06.1992		10.0	9.7
Nahçıvan II	01.06.1993		10.0	10.0
Azerbeycan	24.05.1993		30.0	30.0
Kırgızistan	01.02.1992		1.8	1.6
Cezayir	07.12.1990		100.0	99.5
Bulgaristan	29.01.1991		50.0	20.9
Macaristan	31.12.1991		10.0	0.1
Türkmenistan	23.09.1993		16.0	12.9
TOPLAM			1,147.8	852.6

Sigorta programları ise: Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası, Spesifik İhracat Kredi Sigortası ve Batı Asya ve Orta Asya Cumhuriyetleri, Bağımsız Devletlere Yönelik, Kredi Sigorta ve Garanti programlarından oluşmaktadır. Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigorta Programı'nın ulaştığı tutar 1,780 milyon ABD Dolarıdır. Genelde Avrupa Birliği ülkeleri, daha sonra Kuzey

Amerika ve Japonya'yı kapsar. 1 yıl içindeki ihracat yüklemelerini kapsar.

Spesifik İhracat Kredi Sigortası Programı, 5 yıllık vadesi olan ihracat kredilerini kapsar. 17,8 milyon dolar değerindeki ihracat bu programa dahildir.

Bağımsız Devletlere (Batı Asya Cumhuriyetleri'ne) yönelik sigorta programları ise 918,2 milyon dolar değerindedir.

Tablo 4

Kredi Sigortası / Garanti Programları (Milyon Dolar)

Ülkeler	Geçerli Tarih	Kredi Miktarı	Harcama Miktarı (1994 sonu itibariyle)
Özbekistan		250.0	142.0
-İhracat Finansı	05.06.1992	125.0	124.6
-Proje Finansı	01.02.1993	125.0	17.4
Türkmenistan		75.0	75.0
-İhracat Finansı	23.10.1992	75.0	75.0
Kazakistan		200.0	93.0
-İhracat Finansı	20.08.1992	55.7	39.9
-Proje Finansı	15.12.1992	144.3	53.1
Kırgızistan		73.2	24.2
-İhracat Finansı	20.06.1993	26.9	19.4
-Proje Finansı	15.01.1993	46.3	4.8
Azerbeycan		220.0	29.3
-İhracat Finansı	21.04.1993	70.0	21.1
-Proje Finansı	27.01.1994	150.0	8.2
Georgia		50.0	41.5
-İhracat Finansı	12.02.1993	50.0	41.5
Tacikistan		50.0	16.1
-İhracat Finansı	08.04.1993	50.0	16.1
TOPLAM		918.2	421.1
-İhracat Finansı		425.6	337.0
-Proje Finansı		465.6	83.5

5. Üç Ülke Üç Eximbank

5.1. Fransa'da Durum.

Fransa'da 1969-1984 yılları arasında AT topluluğu dışındaki ülkelere yapılan ihracat % 34 ile % 63,8 oranlarında kredilerle desteklenmiştir. Özellikle 1975'ten sonra bu destek keskin bir şekilde artmıştır. Bu krediler hem alıcı, hem de satıcı kredilerini kapsar. Fransa'da toplam ihracat kredilerinden en çok pay alan sektörlerin başında 1981-1984 arasında % 26,6 Makina Sanayii, % 19,5 Elektrik Ekipman, % 14,5 İnşaat (Construction), % 12,3 Gemi Sanayii gelmektedir⁽¹²⁾

Bu sektörler ihracat kredilerinin dörtte üçünü alır, böylece diğer sektörlere çok az pay düşer.

Fransa'da ihracat kredileri ticari bankalar ile Fransız Dış Ticaret Bankası ve Coface'in yakın işbirliği aracılığıyla düzenlenmektedir. İki yılı aşkın kredilendirmelerde Fransız Dış Ticaret Bankası (BFCE) yetkili kılınmış ve verilen ihracat kredileri de COFACE tarafından sigortalanmıştır. İhracat kredilerinin kaynağı BFCE'nin kârları ve uluslararası piyasadan aldığı kredilerdir.⁽¹³⁾

Vadelerine göre 2 tür kredi vardır:

Birincisi, Orta Vadeli Krediler (2-7 yıl) Fransız Fransı olarak verilir ve kur dalgalanmaları BFCE tarafından Hazine adına garanti altına alınmaktadır. Faiz hadleri "referans hadleri" ve "OECD uzlaşması faiz matrisi"ne göre düzenlenmektedir.

İkincisi, Uzun Vadeli Krediler FF ve /veya döviz cinsinden BFCE tarafından verilir. Bu kredilerde BFCE satıcı kredilerinin doğrudan finansmanını üstlenmiştir.

Bunların dışında Fransız Hükümetince kalkınmakta olan ülkeler arasında ciddi pazar potansiyeli bulunan ülkelere açılan "kalkınma yardımları" dolaylı yoldan ihracatı desteklemeyi amaçlamaktadır.

Ayrıca ihracat sigortası resmi bir kuruluş olan (COFACE) tarafından yürütülür. 1946 yılında kurulan COFACE Anonim Şirket hüviyetindedir ve kendi hesabına kısa vadeli ticari riskleri garanti altına alır. Ayrıca kredileri devlet hesabına sigortalara, kredi meblağının büyük olması veya siyasi risklerin kuvvetli olduğu durumlarda sigortalama işlemini kabul edebilir. COFACE dışında hiçbir kurum bu tür işlemleri yapamaz. Kredi sigortalara destek olmak amacıyla topladığı primlerin % 5'i oranında kaynak aktarımı yapmaktadır.

COFACE % 100'ün altında olmak kaydıyla gerek ticari, gerekse siyasi riskleri garanti altına almak üzere sigorta imkânları tanımaktadır. Ayrıca bu imkân bir malın üretiminden kredi yoluyla dış satışına kadar her aşamada olabilmektedir.

COFACE'in ağır yatırım malları ihracatına ilişkin kabul kredi sigortaları ticari risklerin, % 85, siyasi risklerin % 90'ına kadar yükselebilen tavanlar dahilinde olabilmektedir.

Hafif Yatırım Malları; İhracatı sürekli yapılmaktaysa bir abonman sigortası yapmak imkânı vardır. Öte yandan ticari işlemler bir Fransız bankasının aynı bir garantiye tabi ise ticari risk oranı % 90'a kadar çıkabilmektedir.

Yerel harcamalara uygulanan garantiler % 15 oranında olabilmektedir, ancak alıcı ülkenin kalkınmışlık düzeyine ve müşteriye göre % 20 ve-

ya % 25 oranına kadar yükselebilmektedir.

Bu tür sigorta ve garantilerin haricinde COFACE ihracatta kur garantisini de verebilmektedir. Bu durumda döviz dalgalanmalarına karşı ihracatçı aleyhine durumlar için sigortalananın, lehine gelişen kur dalgalanmalarından sadece kendisi istifade eder. Garanti süresi 6-12 ay olabilmektedir. Bu garanti tüm konvertibilite niteliğine sahip dövizler için geçerlidir.

Ayrıca COFACE'in ihracata dönük üretimi desteklemek amacıyla oldukça etkili bir sigorta sistemi daha bulunmaktadır; üretim girdi fiyat sigortası. Bu sistem ihraç malları üreten bir işletmenin, sipariş aldığı tarihte verdiği fiyatların, girdi artışları sonucu teslim tarihinde zararına satış yapmak durumunda kalmasını önlemektedir.

Öte yandan olası fiyat artışları düşünülerek yapılan maliyet hesapları sonucu henüz ortaya çıkmamış bir enflasyonu da satış fiyatına ilave ederek fiyat verilmesi çoğu kez rekabet gücünü etkilemektedir.

Son olarak da COFACE, özel bankalarca dış ihaleler için verilmiş teminat mektuplarını sigortalamaktadır.⁽¹⁴⁾

5.2. Japonya'da Durum

Japonya'da ihracatın kredi, garanti ve finansman kanallarında teşviklendirilmesi tamamen kamu kuruluşlarınınca yürütülmektedir. Ticari risklerin dikkatle kamu tarafından değerlendirildiği kredilendirme işlemlerinin hemen hemen tümü devlet garantisine altınadır. Ticari bankaların açtıkları kredilerde Eximbank katılımı söz konusu olmaktadır. Japon ihracatı teşvik sisteminde ucuzlatılmış kredi

imkânı mevcut bulunmaktadır. Ancak OECD uzlaşması hükümleri dışına taşmadığı da gözlenmektedir.

Japonya'da devletin ihracat kredilerinde sigorta ve garanti yoluyla teşviki Dış Ticaret Sanayii Bakanlığı'nın İhracat Sigortalar Dairesi (EID) tarafından yapılmaktadır.

Öte yandan garanti ve sigortalama alanına yine bir devlet kuruluşu olan Exim Bankası bulunmaktadır. Exim bir banka olarak hem kredi açmakta, hem de diğer finans kuruluşlarının verdikleri ihracat kredilerine garanti verebilmektedir.

Bu uygulamada da diğer ülkelere göre pek alışılmış bir sistem değildir. Genellikle ihracat kredileri ayrı ayrı kurumlar tarafından finanse edilmekte ve garanti altına alınmaktadır. Ancak Japonya'da bu işlemleri Eximbank yapmaktadır. Böylelikle uzmanlaşma daha etkinleşmekte ve banka zaten kredi açarken riskleri incelemekte, sigorta esnasında da dosyaya yakın olduğundan risk oranı oldukça azalmaktadır. Fakat Exim'in verdiği alıcı kredileri EID tarafından garanti altına alınmaktadır.

EID garantili kredilerle yapılacak ihracatın tavan olarak % 50 oranında yabancı kaynaklı olması mümkündür. Çünkü EID Bakanlığa bağlı olmasına rağmen özerktir.

EID sevk öncesi döneme ait bir yıla kadar kısa vadeli kredileri % 60 oranında ticari risklere karşı sigortalamaktadır. Siyasi riskler ise % 95 oranında sigortalamaktadır.

Sevk sonrası kredilendirmelerde ticari risk garantisini % 90, siyasi risk garantisini % 97.5 oranındadır. Ayrıca EID, ticari alacakları da sigortalamaktadır. Bunlar ticari bankaların açtığı

kredilerin geri dönmemesi durumunda önceden bakanlığın izni alınmak kaydıyla % 82.5 oranında karşılanmaktadır. İhracat finansman sigortasında ise ticari bankaların ihracatçılara verdiği avansları % 80'i garanti altına alınmıştır.

EID, kur garantileri de verebilmektedir. Bu garanti sadece ABD Doları, Fransız ve İsviçre Fransı, Alman Markı ve İngiliz Sterlini için tanınmıştır. Kur garantileri 15 yıla kadar olabilmektedir. Şayet kur farklarından bir kazanç söz konusu olmuş ise kâr aynen EID'in hanesine kaydedilmektedir.

Japonya'nın yabancı ülkelere yaptığı yatırımlar 5 ila 10 yıl arasında EID tarafından siyasi ve ticari risklere karşı % 90 oranında sigortalanmaktadır.

Japonya'da satıcı kredilerinin EID tarafından garanti altına alınması zorludur.

Sonuç olarak Japonya'da ihracat kredilerinin tümü Devletçe EID tarafından garantilenerek ciddi bir ihracat teşvik mekanizması oluşturulmuştur. Ancak riski yüksek kredilendirme ve bunu garantileme yolundan devlet açıkça kaçınmaktadır ve bu prensip bir Dış Ticaret politikası halini almıştır.

İhracat kredi finansmanı bir kamu kuruluşu olan Exim Bankası tarafından ticari bankalarla birlikte yapılmaktadır. Tesis-Yatırımlarına ilişkin satıcı kredilerinde EXİM % 70 oranında projeleri kredilendirmekte, geri kalan dilim ise ticari bankalar tarafından üstlenilmektedir.

Alıcı kredilerinde ise EXİM genel olarak % 60 oranının üstüne çıkmamaktadır. Kredilerini tamamlayan ticari bankaların verdiği tüm krediler EID

tarafından Devlet Garantili olarak teminat altına alınmıştır.

EXİM'in açtığı krediler rezervlerini ve sermayesini 10 katı oranında aşabilmektedir. Öte yandan Posta Tasarruf Sandığının fonlarını idare eden "Trust Fund Bureau"dan sabit faizli ve on yıl vadeli borçlanmaya giderek kaynak ihtiyacını Genel Bütçe dışından da karşılayabilmektedir. Burada EXİM için ihracat kredilerinde kaynağın Japon tasarrufçusuna ait kamu destekli ucuzlatılmış kredi imkânı yaratılmıştır. Buna karşılık EXİM'in Merkez Bankası'ndan borçlanma veya reeskont imkânı yoktur. EXİM'in ticari bankalarla ortaklaşa kredilendirdiği işlemlerde; ticari bankalar piyasa faiz hadlerini kullanırken, EXİM sabit faiz haddini kullanmaktadır.

EXİM, uzun ve orta vadeli kredilerde döviz cinsinden işlem yapabilmektedir. Bunların hemen hemen tümü ABD Doları üstünden uygulanmaktadır. Kaynak temininde EXİM, "Foreing Exchange Fund" kanalıyla da döviz ihtiyacını karşılayabilmekte; ayrıca da uluslararası para piyasalarında borçlanmaya gitmektedir.⁽¹⁵⁾

5.3. ABD'de Durum

Amerikan Eximbank 1934 yılında Amerikan ihracat şirketlerinin finansman sorunlarına yardımcı olmak için kurulmuştur. Özel Sermaye kaynaklarını tamamlayıcı bir role sahiptir. Başlıca görevleri; ihracat işlemlerinde yardımcı olmak, ihracatçıya kredi sağlamak, ayrıca Amerikan Şirketiyle aynı pazarda rekabet halinde bulunan yabancı firmalara sunulmuş finansman türlerini Amerikan şirketlerine sunmaktır. Diğer taraftan ihracat kredilerinin Amerikan Ekonomisi üzerindeki etkisi üzerinde analizler yapar.

Ayrıca projelerin istihdamı artırıcı veya azaltıcı etkisini inceler.⁽¹⁶⁾

İhracatın finansmanı, ya sadece Eximbank tarafından ya da iki özel kuruluşla işbirliği sağlanarak sigorta edilir. F.C.I.A (Foreign Credit Insurance Association) 50 sigorta şirketini bünyesinde toplar ve ticari riske karşı koruma sağlar. Diğer kuruluş ise P.E.F.C.O'dur (Private Export Funding Corporation) 1970'de kurulmuştur. Bankalar, endüstriyel kuruluşlar ve yatırım bankalarından oluşur. Diğer ticari bankalarla beraber orta vadeli finansman sağlar.⁽¹⁷⁾

Kısa Vadeli Programlar; F.C.I.A. yabancı ülkelerde meydana gelebilecek olaylara karşı sigorta sağlar. Ayrıca, ticari ve politik riske karşı mal ve hizmetlere koruma sunar. Eximbank ise F.C.I.A. tarafından kapsanmayan riskleri kapsar.

Orta Vadeli Programlar (1 ila 5 yıllık) Bu programları desteklemek için;

F.C.I.A.'nın sigorta programları ve Amerikan Ticaret Bankası'nın bir garanti programı vardır. İhracatçı, ihracatını kendi finanse eder veya bir banka ile finanse eder ve geri ödemesi F.C.I.A. veya Eximbank tarafından garanti edilir.

Teçhizatların kredili satışlarını kapsayan ve üretim safhasında karşılaşılan riskleri sigorta eden F.C.I.A.'nın sigorta riskleri temin edilir.

Eximbank tarafından bankalara verilen garantiler vardır.

Ticari Bankalar tarafından finanse edilmeyen orta vadeli ihracatlar için sabit oranlı finansman sağlanır.

Uzun Vadeli Programlar (5 ila 10 yıllık) Amerikan Eximbank projelerin bir kısmını finanse etmek için doğrudan uzun dönemli krediler verebilir.

Genellikle, projeyi kazanan yabancı, kontratın tutarının en az % 15'ini yatırmalıdır. Aynı zamanda, projeyi kazanan yabancı şunları ödemelidir:

Doğrudan kredinin dağıtılmamış kısmının % 0,5'i kadar yıllık engajman komisyonu, bir garanti komisyonu, yarı yıllık faizler, 1987'den beri, Amerikan Eximbank finansman imkânlarını sadece Amerikan mal ve hizmetlerine sunmaz. % 50'sine kadar başka ülkelerde üretilmiş bir malın ihracı için de, bu imkânlardan yararlanır. Amerikan Eximbank 139 ülkeyi kapsar, bazıları sosyalisttir.

O.P.I.C. ise 1969'da kurulmuş olan ve amacı özel sermayenin gelişmekte olan ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmesine katılımını kolaylaştırmak ve Amerika'luların işletme bilgisini öğretmek olan bir kuruluştur. 2 program uygular. Bunlardan birincisi, Politik riske karşı Amerikan Yatırımlarını Sigortalama programı, İkincisi ise, Yatırım Projelerinin Finansman Programı.

6. GENEL DEĞERLENDİRME VE TEMEL PROBLEMLER

Türk Eximbank'ı önce kaynaklar daha sonra sunduğu programlar açısından inceledik.

Bankanın işlem hacminin artması halinde bu durumda nakdi krediler, gayri nakdi krediler ve yükümlülükleri ve yabancı kaynak ihtiyacı artacaktır.

Bu yüzden Eximbank özkaynaklarını ve bir anlamda özkaynak sayıla-

bilecek genel karşılıklarını artırarak bünyesini daha da güçlendirmelidir. Destekleme Fiyat İstikrar Fonundan (DFİF) yüksek oranda kaynak (TL'si) elde edilmelidir. Ayrıca yeni fon kaynakları elde edilmelidir. Kısaca TL cinsinden kaynak sıkıntısı giderilmelidir. Bu kaynak artışı ihracatı olumlu yönde etkileyecektir.

Son zamanlarda gelişmiş ülkelerin Eximbankları daha çok sigorta ve garanti programları üzerinde çalışmaktadırlar. Türk Eximbank'da sigorta ve garanti programlarına ağırlık vermeye başlamıştır. Böylece kredi programları azaltılacak, garanti ve sigorta programları yaygınlaştırılacaktır. Eximbank politik riski üzerine alacaktır. Bunun bir nedeni de doğrudan ihracat teşviklerinin "GATT" hükümlerine ters düşmesidir.

Şu anda Eximbank'ın güçlenmesi gereken yönü dış ticaret desteğinin ihracata oranıdır. Kalkınmış ekonomilerde verilen dış ticaret desteklerinin ihracata oranı % 10'ların üzerindedir. Bu oran Türkiye'de % 5'dir.⁽¹⁸⁾ Bu oran yetersizdir ve mutlaka yükseltilmelidir. Ayrıca doğrudan teşviklerin kaldırılması Türkiye'nin uluslararası pazarlarda anti-damping soruşturmasından kurtulmasını da sağlayacaktır.

Gümrük Birliği'ne Giriş öncesi KOBİ'lere yönelik Sevk Öncesi Kredi şartları daha da uygun hale getirilmelidir. Bu kredi hem faiz, hem de vade bakımından daha uygun koşullarla verilmeli, ancak önceki yıllarda başarılı ihracatlarda bulunmuş ihracatçı Kobi'lere verilmelidir.

Türk Eximbank kısa vadeli kredileri yavaş yavaş ticari bankalara ter-

ketmeli ve daha uzun vadeli krediler vermek için çaba sarfetmelidir.

DİPNOTLAR

1) Prof. Dr. Ali Sait Yüksel, Bankacılık Hukuku ve İşletmesi, 6. baskı İstanbul 1989, s. 181.

2) Prof. Dr. Ali Sait Yüksel, a.g.e., s. 181.

3) Prof. Dr. Ali Sait Yüksel, Para Bulma ve Yatırım 3. baskı, İstanbul 1982, s. 273.

4) Vecdi Ünay, Bankalarca Dış Ticaretin Finanse Edilmesi Usûlleri, İstanbul 1989, s. 188.

5) Kerim Özdemir, İhracat Finansmanı Yöntemlerindeki Gelişmeler ve TC'de İhracat Finansmanı Uygulaması, İstanbul 1989, s. 3.

6) Doç. Dr. Cevat Gerni, Dış Ticaretin Finansmanı; TOBB Yayını, Ankara 1990, s. 38.

7) Türk Eximbank Annual Report 1994, s. 23-24.

8) Türk Eximbank Annual Report 1994, s. 23-24.

9) Türk Eximbank Annual Report 1994, s. 36-37.

10) Türk Eximbank Annual Report 1994, s. 24.

11) Türk Eximbank Programları 1994-1995, Annual Report s. 16.

12) The Effects on Intra-Community Competition of Export Subsidies to Third Countries, Philip Abraham, 1990, Brussels. s. 39-42.

13) Doç. Dr. Arif Esin, Dünyada ve Türkiye'de İhracat Teşvikleri, İKV Yayınları, İst. 1991, s. 37.

14) Arif Esin, a.g.e. s. 38.

15) Arif Esin, a.g.e., s. 65, s. 2

16) Josette Peyrard, Gestion Financiere Internationale, 2 Edition 1989, s. 270-271.

17) J. Peyrard, a.g.e., s. 270-271.

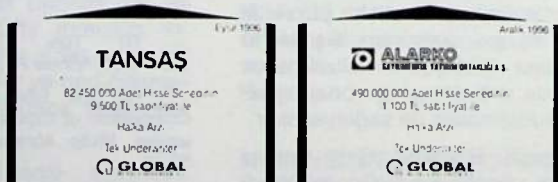
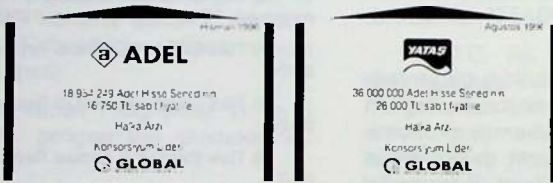
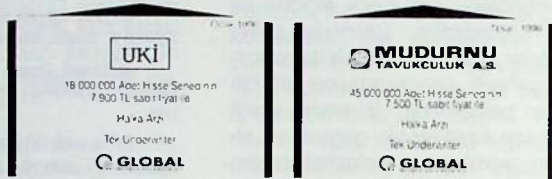
18) Arif Esin, a.g.e., s. 2.

GLOBAL

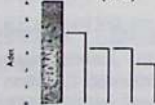
Halka Açılmada Birinci Tercih.

Kurumsal finansmanın uzmanı Global, 1996'da toplam 22 halka açılmanın 6'sında konsorsiyum liderliği, 4'ünde konsorsiyum üyeliği yaparak, en fazla halka açılma işlemini gerçekleştiren kuruluş oldu.

Global, 1997'de de halka açılma projelerinde, Türkiye'nin önde gelen kuruluşlarının birinci tercihi olmaya devam edecek.

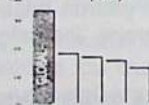

Halka Açılmalarda Konsorsiyum Liderliği • (1996)

• Yatırım Ortaklıklarını hariç

Konsorsiyum Liderliği Pazar Payları • (1996)

• Amerikan Doları bağımlı, yurtiçi ve yurtdışı konsorsiyum liderlikleri aynı gün arasında hesaplanmıştır

GLOBAL
MENKUL DEĞERLER A.Ş.

Görüşler

PHILIPPE MAYSTADT

*Belçika Başbakan Yardımcısı Maliye ve Ticaret Bakanı
Uluslararası Para Fonu Interim Committee Başkanı*

Belçika Başbakan Yardımcısı, Maliye ve Dış ticaret Bakanı ve Uluslararası Para Fonu Interim Committee Başkanı Sayın Philippe MAYSTADT'ın İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Konferans Salonu'nda 13 Mart 1997 günü yapmış olduğu "Dünya Ekonomisinde Denge Faktörü Olarak Uluslararası Para Fonu" başlıklı konuşma okuyucularımız için yararlı olacağı düşünülerek yayınlanmıştır.

Dünya Ekonomisinde Denge Faktörü Olarak Uluslararası Para Fonu

Ben, bugün Uluslararası Para Fonu (IMF) hakkında konuşmak istiyorum. Konuşmamda; Dünya Ekonomisinde IMF'nin rolü nedir, Hızla gelişmekte olan dünya koşullarına uyum sağlayabilmek için IMF'nin neler yapması gereklidir. Gelecek yüzyılda IMF'nin misyonlarını daha iyi yerine getirebilmesi için ne gibi gelişmelerin gerçekleşmesi gerekmektedir, gibi soruların cevaplarına yer vermek istedim.

Ben 1993 yılından beri IMF'nin Interim Komitesi'nin Başkanlığını yürütmekteyim.

Bretton Woods rejimi çöktüğü zaman IMF yöneticilerine, kriz durumunun idaresi konusunda yardım etmesi amacıyla kurulan Komite Fon'un Yönetim Kurulu gibi 24 kişiden oluşmaktadır, yalnız bu komitenin üyeleri, Fon'un üyeleri tarafından atanan Maliye Bakanları ve Merkez Bankası Yöneticileridir.

Komite, yılda iki kere toplanmaktadır ve IMF'de politika belirleyici bir konuma gelmiştir. En önemli rolü ise bakanlık düzeyinde çözülmesi gereken sorunlar konusunda fikir birliğine varmaktır. Yönetim Kurulu tarafından verilen kararlar ise bu fikirlere dayandırılmaktadır.

Konuşmama Aralık 1994'te yaşanmış olan Meksika krizi ile başlamak istiyorum. Bu kriz, IMF'yi küreselleşme çağı olan 21. yy'a hızla giriş yapmaya ve dünya ekonomisindeki rolünü göz önünde bulundurarak global finans piyasalarını izlemeye sevk etmiştir.

1990'lı yılların başlarında, sermaye hareketlerinin liberalleştirilmesi, haberleşme konusundaki teknolojik gelişmeler, kurumsal yatırımcıların portföy çeşitlendirmeye eğilimi ve yapısal reformlar, uluslararası finans piyasalarının gelişimine ve gelişmekte olan ülkelerde borsaların kurulmasına yol açmıştır. Meksika da diğer Latin Amerika ve Asya'daki ülkeler gibi, yatırımlarına finansman bulmak ve gelişimine destek olması amacıyla uluslararası sermaye piyasalarına erişimini arttırmıştır. 1990-1993 yılları arasında Meksika'ya giren yabancı sermaye miktarı ülkedeki GSMH'in % 6 üzerinde iken, daha sonra ülkenin makroekonomik performansının yeterince güven sağlayamaması sebebiyle dramatik bir düşüş göstermiş ve ülkenin para birimi % 50 değer kaybetmiştir. Meksika krizi göstermiştir ki sermaye piyasalarına kontrolsüz yardımlar tehlike yaratmaktadır.

Bugün Türkiye ekonomisini dış ticaret ve yabancı finansal enstrümanlara açmakla dünya ekonomisine dahil olmanın fırsatlarını değerlendirirken aynı zamanda risklerini de taşımaktadır. Türk Ekonomisi, 1980'lerde kambiyo ve dış ticarete getirilen kısıtlamaların kaldırılmasıyla gelişme kaydetmiştir. 1990'larda ise, Türkiye Fon'un cari işlem konvertibilitesi ile ilgili yükümlülüklerini kabul etmesi ve sermaye hareketlerini liberalleştirilmesi ile yurt içindeki tasarruflara yabancı sermaye girişini de eklemiştir. Türk ekonomisi bu sene gerçekleştirilmekte olan cesur özelleştirme programı ile, daha uzun süre yabancı yatırımcıların ilgisini çekecektir.

Şimdi ise IMF'nin ekonominin globalleşmesi ile ortaya çıkan tehditler konusuna yaklaşımı üzerinde durmak istiyorum.

IMF'nin rolünün güçlendirilmesi

1. İzleme konusundaki gelişmeler

IMF'nin temel görevlerinden biri, üye ülkelerin ekonomik performanslarını izleyerek yaşanabilecek ödemeler dengesi krizlerini engellemek amacıyla ülke otoritelerini uyarmaktır. Buna rağmen, Meksika krizinin önceden tespit edilememesinin sebebi IMF'ye yeterli bilgi akışının olmaması, Fon'un ise ülkenin ekonomik politikasını sorgulayarak otoritelerin işlerini zorlaştırmak istememesidir.

Bundan yola çıkarak, Interim Komitesi, 1995 yılında IMF'nin gözetiminin aşağıdaki yollarla sıklaştırılmasına karar vermiştir.

- Üye ülkelerin, ekonomik verileri düzenli, eksiksiz ve güncel olarak Fon'a aktarmaları ve bu verilerin yayınlanarak ekonomik politikalarını şeffaflaştırmaları,
- IMF'in üye ülkelerde daha yakın ve sürekli bir diyalog içinde olması, analizlerini güçlendirmesi ve tavsiyelerinde açık olması,
- Yatırımcıların, ekonomik durumları daha iyi değerlendirmeleri ve risk faktörünü göz önünde bulundurmaları.

IMF'nin, sermaye piyasalarında faaliyet gösteren üyeler için geçen yıl belirlediği "Özel Veri Dağıtım Standartları" çerçevesinde, Türkiye'yi kutlamak isterim. İlk katılımcılardan biri olan Türkiye, ekonomik bilgilerini güncel ve eksiksiz olarak Internet yoluyla Fon'a ulaştırmaktadır.

Türk otoriter ayrıca sürekli olarak IMF ile verimli görüş alışverişlerinde bulunmanın ve yıllık konsültasyonun ötesinde, mali sistemde bütçe ve vergi kanunlarında yapılması öngörülen reformlarla ilgili olarak da temasta bulunmaktadır. IMF'nin dünya ekonomisindeki istikrarı artırma konusunda aldığı bir diğer önlem Eylül 1996'da yayınladığı "Global Gelişmeyi Destekleyici Ortaklık" adı altındaki deklarasyondur. Bu deklarasyonun üç temel tavsiyesi aşağıda belirtilmiştir.

- Ekonomik gelişmenin desteklenmesi insan kaynaklarının geliştirilmesine bağlıdır. Üretken olmayan harcamaların azaltılması, eğitimin geliştirilmesi, fakirliğin azaltılması ve etkin sağlık hizmetleri gereklidir.
- Hükümetler her türlü konuda iyi yönetim sergilemelidir.
- Bankacılık sistemlerinin güçlü yönetmelikler ve denetim aracılığıyla sağlanmasını gerektirmektedir.

2. IMF'nin finansal kaynaklarının takviyesi konusundaki gelişmeler

IMF'nin Meksika krizinden aldığı diğer bir ders ise finansal kaynakları ile ilgilidir. Bu tecrübe Fon'a, finansal kaynaklarını ülkelerin istisnai ihtiyaçlarını zamanında karşılamak amacıyla seferber edebilmesi gerektiğini göstermiştir. Dünya ekonomisinin istikrarı, dengeyi bozan herhangi bir durum ortaya çıktığında müdahale edilebilmesiyle engellenebilmektedir. IMF'in Yönetim Kurulu G-10 ülkeleri ve Suudi Arabistan ile Fon'a kredi sağlamaları için anlaşma yapmıştır.

3. En fakir ülkelere yardım konusundaki gelişmeler

Meksika ve Türkiye gibi ülkeler, gelişmelerine uluslararası sermaye piyasaları sayesinde destek sağlarken, en fakir ülkelerin çoğu globalleşmesinin avantajlarından yararlanamamaktadır. Bu gerçeğin farkında olan İnterim Komitesi, geçtiğimiz Eylül hedefini düşük gelirli ülkeler dahil olmak üzere tüm ülkeleri dünya ekonomisine entegre olmaya teşvik etmek olarak bir kez daha belirlemiştir. Bu doğrultuda IMF "Gelişmiş Yapısal Ayarlama Serbestliği" programı kapsamındaki özel faaliyetler aracılığıyla ayrıcalıklı durumlarda düşük gelirli ülkelere de

yarımda bulunmaya devam edecektir. Bu karar IMF'nin gelecek yüzyılda da en fakir ülkelerin destelenmesinde önemli rol oynamaya devam edeceğini teyit etmektedir.

4. IMF'yi hızla globalleşen ekonomiye daha iyi adapte etme yönündeki stratejinin unsurları

IMF'yi dünya ekonomisinin globalleşmesine adapte etme yönünde son birkaç ay içinde önemli bir ilerleme sağlanmasına karşın, yine de, Fon'un misyonlarını gelecek yüzyılda da başarıyla devam etmesini sağlamak için yapılması gereken daha çok şey olduğuna inanıyorum.

Bu noktada, iki hususa değinmek istiyorum.

4.1 İzlemeyle ilgili daha fazla sorumluluk

Fon'un sanayileşmiş, gelişmekte olan ve geçiş dönemindeki ülkeleri izleme görevini daha da güçlendirmek, benim görüşüme göre, IMF'nin mutlaka girmesi gereken bir mücadeledir. Interim Committee'nin yeni Deklerasyonu, IMF'ye ve Interim Committee'ye, üye ülkelerin yeni Deklerasyonun ilkelerini uygulama yönünde neler yaptığını izleme görevi vermiştir. Aslında, bu Deklerasyon'un iyi niyetlerin ifadesinden ibaret bir döküman olarak kalmaması için, bu izleme görevi şarttır. Son yıllarda, Interim Committee'nin izleme görevine ağırlık vermiş olması, IMF'nin IMF üyesi ülkelerin ekonomi politikaları üzerinde daha fazla etkiye sahip olmasını sağlayan uyumlu bir gelişmedir.

Ancak yeni döneme, IMF'ye, şu anda sahip olmadığı "ödemeler dengesinde çıkabilecek krizleri, düzeltici önlemler almak suretiyle bertaraf etmek amacıyla özel görüş alışverişlerine başlama" yetkisi vererek başlamak faydalı olacaktır. Başka bir deyişle, böyle bir tehlike ortaya çıkar çıkmaz, IMF'nin, inisiyatifini eline alarak, ilgili ülkenin yetkililerini harekete geçmeye ikna etmek üzere bir yetkili gönderebilmesi gerekir. Bu görüş alışverişleri, gerekli olduğu takdirde, birden fazla ülkenin yetkililerini de kapsayabilir.

Önemsiz görünse dahi, bu görüş alışverişi, krizlerin önlenmesi konusunda önemli bir role sahiptir; aslına bakarsanız, bunların, uluslararası toplumun "ortak baskısı" ile de desteklendiği takdirde ilgili ülkelerin yetkililerini harekete geçmeye ikna etmesi, değişmez bir kuraldır.

Bence IMF, izleme görevini yalnızca IMF üyesi ülkelerin politikalarıyla sınırlandırmamalıdır. Fon'un finans piyasalarını ve döviz kuru hareketlerini daha yakından izlemesi şarttır.

Finans piyasalarının çok güçlendiği ve kendilerine has zorlukları olduğu açıktır. Bu nedenle de, gerektiği gibi izlenmeleri gerekir. Bu sorunun bilincinde olan Interim Committee, İcra Heyetinden, sermaye hareketlerinin ve sonuçlarının

analizini yapmaya devam etmesini ve gelecek toplantıda bu konuda bir rapor sunmasını talep etmiştir.

Döviz kurlarının evrimi konusuna gelince, Interim Committee'nin Deklerasyonunda belirlenen amaçların bölgesel ve global düzeyde gerçekleşen aşırı kur dalgalanmalarına bağlı olarak gerçekleştirilememesinin çok düş kırıcı olacağını ifade etmek isterim.

Bu durumda, Fon'un döviz kurlarına koruyucu bir silah olarak başvurma konusunda çok ihtiyatlı davranması gerekir. Gerçekten de, kur istikrarı, özellikle de gerçek kur istikrarı, ülkeler arasında rekabetten kaynaklanan sorunları ve ticari ilişkilerdeki belirsizliği önlemek için şarttır.

Döviz kuru istikrarı global düzeyde de önem taşımaktadır. Bu açıdan, gerçek döviz kurlarının değişkenliği, şu anda uygulanan sistemde, Breton Woods rejiminde olduğundan çok daha fazla karşı karşıya kaldığımız bir durumdur. Ana rezerv kurlarındaki kümülatif değişiklikler zaman zaman çok büyük çapta gerçekleşmiş ve uluslararası para sisteminin reforma ihtiyacı olduğu görüşünü desteklemiştir. Ancak gerek uygulamada karşılaşılan, gerek siyasi engeller, geniş çaplı bir reform girişimini desteklemek için gereken düzeye gelinmesine izin vermemiştir. Euro'nun (Avrupa Birliği'nde kullanılacak ortak para birimi) 1 Ocak 1999 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte, bu sorunun IMF ile de görüşülerek tekrar tartışmaya açılacağını umuyorum.

Avrupa Para Birliği'nin gerçekleşmesinin, para birliğinin sağlanması yönünde önemli bir adım olduğuna inanıyorum. Avrupa para birimlerinin tek bir kurda birleştirilmesi, Euro'nun kur portföylerinde Avrupa'nın dünya ekonomisindeki görece önemli yerine uygun bir yer edinmesini sağlayacaktır. Dolayısıyla, ABD ile Avrupa arasındaki güç dengesi sağlanacak ve Avrupa, bugün her zaman kinden daha fazla gerekli olan, uluslararası para sisteminde reform yapılması konusunda pazarlık yapmak için daha güçlü bir pozisyona sahip olacaktır.

4.2. IMF'nin kotalarının acilen artırılması gerekiyor

Önümüzdeki birkaç ay içinde ilerleme sağlanması gereken ikinci konu, IMF'nin mali kaynaklarıdır.

Dediğim gibi, Fon'un Genel Borçlanma Düzenlemeleri altında elde ettiği kaynakların iki katına çıkmış olması güven vermektedir. Ancak yeni düzenlemeler, olağandışı durumlarla baş edebilmek için bir emniyet subabı olarak değerlendirilmelidir. Başka bir deyişle, bu fonlar, IMF'nin normal faaliyetlerini finanse etmek amacıyla kullanılmayacaktır. Bu fonlar, IMF'ye sağlanan kaynaklarla elde edilmeye devam edecektir.

IMF'nin kotaları, bir anlamda, IMF'nin sermayesini oluşturmaktadır. Kotalar IMF'ye ilk üye olduğunda ve sonra da kotalarda yapılan her genel revizyonda ödenmektedir. Bu revizyonlar, IMF'nin sermayesinin, dünya ekonomisinin büyüklüğüne ve IMF'nin misyonlarına göre yeterli düzeyde korunmasını sağlamak-

tadır. Kotalarda yapılan revizyonlar aynı zamanda, tek tek bütün üyelerin dünya ekonomisindeki ağırlıklarıyla daha iyi dengeleme fırsatı da sağlar. Bir bütün olarak dünya ekonomisinden daha hızlı gelişmekte olan Türkiye'nin mevcut kotası ise, ekonomik ağırlığı ile tam olarak paralel değildir. Bu nedenle, bir sonraki incelemede Türkiye'nin kotasının hak ettiği noktaya getirilmesi için bir ayarlama yapılacağını umuyorum.

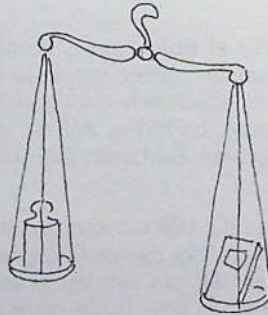
Bugün, bu sermaye 145 milyar SDR, ya da 200 milyar ABD Doları'nın üzerindedir. Interim Committee'deki çalışma arkadaşlarımla çoğunluğu, son artışın onaylandığı 1990 yılından beri, IMF'nin "kendi kaynaklarının" düzeyinin, IMF'nin zayıflayan ödeme gücü ve dünya ekonomisinde gerçekleşen değişiklikler dikkate alındığında yeterli olmadığını düşünüyorlar. Dolayısıyla, kotaların mümkün olduğu kadar kısa bir süre içinde artırılmasını istiyorlar.

Bu görüşe ben de katılıyorum. Dolayısıyla da, gelecek aylarda bu konuda ilerleme sağlayacağımızı umuyorum. Parlamento'dan onay çıkması için gereken süre dikkate alındığında, artış ancak 1999 yılında geçerli olabilecektir.

5. Sonuç

Uluslararası sermaye piyasalarının globalleşmesi, dünyanın farklı ülkelerinde güçlü büyüme kutuplarının oluşması, daha önce merkezi planlamayla yönetilen ekonomilerin piyasa ekonomisine geçişte sağladığı başarı gibi etkenler son birkaç yılda, uluslararası çevreyi derinden etkileyerek büyük ölçüde değiştirmiş ve IMF'nin güçlendirilmesini şart koşmuştur.

1995 ve 96 yıllarında, doğru yolda önemli adımlar atılmıştır. Alınması gereken zor kararlar hâlâ vardır ve IMF'nin bunları alması çok önemlidir. Bu IMF'nin özel sorumluluklarını gelecek yüzyılda da devam ettirmesini sağlamak için mutlaka gereklidir.

Görüşler

Dr. ZAHİDE AYYILDIZ ONARAN

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Araştırma Görevlisi

Para Politikası ve Merkez Bankası'nın Rolü

Dünya ekonomisinin yeni oluşum ve gelişmeler yaşadığı günümüzde, gelenekselci yapının terk edilerek daha geniş bir perspektif ile ekonomiye bırakılması gereklidir. Para ve maliye politikasının amaçları arasındaki çatışmalar, ekonomik istikrarsızlık, aynı zamanda da ulaşılacak istenen hedeflerden uzaklaşmak olarak kendini göstermektedir. Araştırmacılar; hükümetlerin gerek oy kaygısının, gerekse ulaşmak istedikleri kısa vadeli hedeflerin, uygulanacak veya uygulanan politikalarından taviz vermelerine neden olduğunu savunmaktadır.⁽¹⁾

Bu bağlamda Merkez Bankasının bağımsızlığının bu kadar önem kazanmasının nedeni, para politikasının tayini ve uygulamasının Merkez Bankalarına ait olmasıdır. Gerçekte; Merkez Bankalarının özerkliği para politikasındaki bağımsızlığı demektir. Ba-

ğımsızlık kavramının temel unsuru "kredibilite"dir. Böylece para politikasının etkin ve verimli olacağını söylememizde sakınca yoktur.

Merkez Bankalarına bağımsızlık hükümetler tarafından verilir. Hükümetlerin kendi kullanabilecekleri yetkileri ve gücü Merkez Bankalarına vermeleri ve bu kurumun bağımsız olmasını sağlamanın nedenini, bağımsızlık yanlıları şöyle açıklamaktadırlar:

Hükümetlerin ana hedefi ülkede fiyat istikrarıdır veya olmalıdır. Ancak uygulanacak politikalar diğer hedefleriyle çelişkiler yaratabilir. Bankaya tanınan bağımsızlık "ulaşılacak istenen fiyat istikrarı" hedefinden sapmalar göstermeden istediği politikayı uygulamasını sağlar. Ayrıca bağımsız bir para politikasının beraberinde istenilenin üstünde bir üretim artışını da

meydana getireceği varsayımlar arasındadır.⁽²⁾

Hükümetlerin idari bilimleri ile Merkez bankası arasındaki yetki dağılımında dengeli bir sistem gereklidir. Bu denge Merkez Bankası bağımsızlığının ve para kredi konusundaki sınırların en etkin ve akılcı bir şekilde tespit edilmesine imkân sağlayacaktır.

Bu denge; enflasyon ve bütçe açığı gibi makro ekonomik değişkenlerin istikrarı bozmasını ve hedeften uzaklaşılmasını önleyecektir.

Merkez Bankalarının fiyat istikrarına yönelik tüm çalışmaları, hükümetlerin üç önemli beklentisi ile çelişebilir; birincisi, hükümetlerin mali işlemlerini yürütmek. İkincisi, finansman açıklarını kapatmak. Üçüncüsü ise, özel sektör ve kamudaki gelişme projelerinin uygulanmasından doğan açıkları kapatmak, kredi vermektir.

Merkez Bankaları kendi belirlediği hedeften uzaklaşmamak ya da olumsuz etki yaratmamak koşuluyla hükümetlerin bazı ihtiyaçlarını karşılayabilir. Ayrıca Merkez Bankalarının; ekonominin dengeleri kurulurken, bütçe açığının miktarı belirlenirken, hükümetlere ek bir harcama yükü getirecek konular kanunlaşırken, harcamalar artırılırken; hükümet ile birlikte söz hakkı olması gereklidir.

Bağımsızlık tartışma ve kıstaslarına geçmeden önce Merkez Bankacılığının tarihini kısaca özetleyelim: Merkez Bankacılığı Avrupa'da iki temel prensip üzerine oluşturulmuştur.

Özel bir bankaya bazı haklar ve ayrıcalıklar vererek finansal konularda hizmet ve avantaj sağlamak ve

bunun için kanuni düzenlemeler yapmak.

Para basımını tek elde toplamak ve bunun sonucunda paraya güven ve ödemelerde kolaylık sağlamak gibi amaçların, para basma hakkının getirildiği geliri elde etmek olan politik motivasyonların birleşimi ile milli bir para birimine sahip olmaktadır.

Ülkemizde de Merkez Bankası benzer unsurları taşımakta ve devlet bankası olarak lanse edilmektedir. Kanun ile özel ve önemli haklarla donanması Merkez Bankasını hem bankaların bankası hem de likidite kaynağı haline gelmesini sağlıyordu. Yapılan araştırmaların sonucu Merkez Bankacılığı fonksiyonunun evrensel bir olgu olduğunu göstermektedir.

Ekonomilerde sabit kur ve altına konvertibiliteden vazgeçildiğinde ise, bu kez bankaların para politikası fonksiyonu ortaya çıkıyor. Bu fonksiyon uygulamada istenileni gerçekleştirebilmek ve hedeflerden sapmaması için bağımsızlık kavramını ortaya çıkarmıştır.

"Burada neden bağımsızlık?" sorusu aklımıza gelmektedir. Bunun nedeni ise hükümetlerin kısa vadeli çıkarlar için para politikasına karşılık, Merkez bankalarının daha uzun vadeli apolitik prensiplere göre davranması sonuç olarak da daha başarılı bir para politikasının sağlanmasından kaynaklanmaktadır.

Bu düşünceye iki temel açıdan yaklaşabiliriz.⁽³⁾ Birincisi; para politikası, anayasa ile günlük veya kısa vadeli yaklaşımların dışında tutulabilir. İkincisi ise, Merkez Bankasının tüm politik çevre ve etkilerden soyutlandı-

rilip politikasının belirlenmesinde ve uygulanmasında tamamen bağımsız kabul edilmesi yapılan deneysel süreç sonunda dünyadaki tüm Merkez Bankaları içinde tam bağımsız Merkez bankasının Alman Merkez Bankası Bundesbank olması ve Almanya'daki enflasyon oranının çok düşük olması bu konuda çökimsel olanlara bir örnek olmaktadır.⁽⁴⁾

Bağımsızlık nasıl ölçülmektedir, bağımsızlık kistasları nelerdir? Cukierman, Ne Yaptı ve Webb tarafından yapılan bir çalışmada bağımsızlık için dört kriter belirlenmiştir.⁽⁵⁾

Birincisi, Merkez Bankası başkanı ve üyelerin değişim sıklığı.

İkincisi, para politikasının belirlenmesi kistasları.

Üçüncüsü, Merkez bankasının amaç veya amaçlarının belirlenmesi kistasları.

Dördüncüsü ise, kamu kesimine açılan kredilerin sınırları ile ilgili kistaslardır.

Birincide; Merkez Bankaları başkanlarının ve üyelerinin görevde kalış süresinin uzunluk ve kısalığı, görevine kimin son verdiği önem taşıyor. Eğer Merkez Bankası üyeleri hiçbir baskıya maruz kalmadan uzun dönem (8 yıl) görevlerinde kalabiliyorsa bağımsız kabul ediliyorlar.

İkincisi; para politikası belirlenirken Merkez Bankası ve hükümet arasında oluşabilecek sorunlarda kimin daha etkili olduğu ve Merkez Bankası'nın rolünün ne olduğuna bakılıyor ve Merkez Bankası gerek bütçede gerekse diğer kararlarda aktif rol alıyorsa bağımsız kabul ediliyor.

Üçüncüsü; Merkez Bankasına fiyat istikrarı dışında başka amaçlar yüklenmiyorsa bağımsız kabul ediliyor ancak diğer hedefler (tam istihdam, ekonomik büyüme vb.) de yüklenildiğinde bağımsızlık azalıyor.

Son olarak; eğer Merkez Bankası kamu kesimine fazla kredi açmıyor fazla kamu finansmanında yer almıyorsa bağımsız kabul ediliyor.⁽⁶⁾

Bu kistaslardan hareket ederek "Türkiye'de Merkez Bankası bağımsız olabilir mi?" sorusuna açıklık getirmeye çalışalım. Bazı ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de bağımsızlık problemlerinin başında Merkez Bankasının para politikası hedeflerini belirlememesi, hükümetlerin denetimi ve istediği doğrultusunda hareket etmesidir.⁽⁷⁾ Çünkü Türkiye'de para politikasını uygulamakla yetkili tek kurum Merkez Bankası olmayıp zaman zaman Hazine'de para politikası uygulayabiliyor. Yani ülkemiz de para politikası konusunda bir çift başlı bir görüntü vermektedir.

5 Nisan 1994 kararları ile birlikte Merkez Bankasının kamu finansmanı konusuna sınırlamalar getirildi. Daha önceden Merkez bankası bütçenin % 15'i oranında hazineye avans vermekteydi.

Buna karşılık Hazine Merkez Bankasına açık piyasa işlemlerinde kullanılmak üzere iç borç senedi vermiyor veya veremiyordu. Ayrıca Merkez Bankasının kamu kesimine açtığı kredilerin geri ödenme durumu hemen hemen hiç gerçekleşmemekteydi.

5 Nisan kararlarıyla buna belirli sınırlamalar getirildi ancak ne zaman

taviz verilir, tartışma konusudur. Şu anda ise Merkez Bankasından iki bütçe arasındaki farkın % 15'i kadar kredi kullanılmaya başlandı. Bu, her yıl % 3 oranında indirilmektedir. 1997'de % 6, 1998'de bu oran % 3 olarak belirlenmektedir.⁽⁸⁾ Ayrıca 21 Şubat 1997 tarihi ile itibaren hükümetin Merkez Bankasından kullandığı kısa vadeli avans miktarı 494 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir. Yani 3,5 kat avans kullanma miktarı (bu yolla para basma) artmıştır. Bu yolla para basımına sebep olunca ortaya çıkan sonuç yüksek enflasyon rakamlarıdır. Ayrıca kriz dönemlerinde Merkez Bankası kaynaklarının sınırlı tutulması tartışılmaktadır.

TÜKETİCİ FİYATLARIYLA ENFLASYON

	ŞUBAT		ŞUBAT-ŞUBAT	
	1996	1997	1996	1997
DİE	4.5	5.7	77.5	77.7
İTO	5.9	2.2	93.7	85.4

TOPTAN EŞYA FİYATLARIYLA ENFLASYON

	ŞUBAT		ŞUBAT-ŞUBAT	
	1996	1997	1996	1997
DİE	5.8	6.2	63.0	78.6
İTO	4.0	5.1	59.2	77.2

Kaynak: DİE, 1997.

Yukarıdaki rakamlardan da görüldüğü gibi, ülkemizde kronik enflasyon bağımsızlık için biraz geç kaldığımızı gösteriyor. Ancak yine de düşük bir enflasyon için bu kavramı düşünüp kısa dönemde uygulama çabalarına girişmeleri gerekmektedir. Bağımsızlık

görüşünü savunanlar neler olabileceğini kısaca şöyle özetlemişlerdir.⁽⁹⁾

1. Maliye politikalarıyla para politikalarının desteklenmesi.

2. Devlet kendine kaynak yaratmalı.

3. Merkez Bankasının ve başkasının siyasi baskılardan yasal olarak korunması.

4. Ekonomik, sosyal ve yapısal istikrarı sağlayıcı politikalar benimsenmeli.

5. Merkez Bankası devletin finansörü rolünden kesin olarak arındırılmalı.

6. Para politikasının tek ve temel hedefi fiyat istikrarı olmalıdır.

Araştırmacılar bu kriterler gerçekleştiği zaman bağımsızlığın sağlanmış olabileceğini savunmaktadırlar.⁽¹⁰⁾

Genel olarak Merkez Bankası özerkliği ile ilgili sonuçları şöyle özetleyebiliriz.

Makro ve mikro kontrolün birbirinden ayrılması, parasal politikanın ve ihtiyati denetimin kombine edilmesi veya edilmemesine açıklık getirmek açısından yararlı olmaktadır. Ancak böyle bir kombinasyon için öne sürülen nedenler makro kontrol için geçerli değildir. Para politikasının ve (mikro) ihtiyati denetimin kombine edilmesi veya ayrılması konusundaki hükümler bağlayıcı nitelikte değildir. Her şekilde Merkez Bankası bağımsızlığı için yeterlidir. Ayrıca bankacılık sisteminin yapısı dışında, ülkenin para politikasının izlediği yolda bu durumu açıklayacak bir faktördür.

Tablo 1
Merkez Bankalarının Kanundan Gelen Bağımsızlık Dereceleri ve
Yıllık Ortalama Enflasyon (1980 – 1989)

	Kanundan gelen bağımsızlık (endeks)	Ortalama enflasyon (%)		Kanundan gelen bağımsızlık (endeks)	Ortalama enflasyon (%)
Almanya	0.69	3	Arjantin	0.40	143
İsviçre	0.64	3	Habeşistan	0.40	4
Avusturya	0.61	4	Lübnan	0.40	-72
Danimarka	0.50	7	İsrail	0.39	7
ABD	0.48	5	Barbados	0.38	72
Kanada	0.45	6	Uganda	0.38	18
İrlanda	0.44	9	Nijerya	0.37	4
Hollanda	0.42	3	Malezya	0.36	50
Avustralya	0.36	8	Meksika	0.34	9
İzlanda	0.34	32	Hindistan	0.34	10
Lüksemburg	0.33	5	Botswana	0.33	25
İsveç	0.29	8	Zambia	0.33	37
Finlandiya	0.28	7	Gana	0.31	4
İtalya	0.25	11	Romanya	0.30	119
Yeni Zelanda	0.24	12	Bolivia	0.30	12
Fransa	0.24	7	Samoa	0.30	8
İspanya	0.23	10	Çin	0.29	3
Japonya	0.18	3	Singapur	0.29	8
Norveç	0.17	8	Kore	0.27	9
Belçika	0.17	5	Endonezya	0.27	21
Yunanistan	0.55	18	Kolombiya	0.27	6
Mısır	0.49	16	Tayland	0.27	14
Kosta Rika	0.47	23	G. Afrika	0.25	9
Şili	0.46	19	Macaristan	0.24	45
Türkiye	0.48	41	Uruguay	0.24	3
Nikaragua	0.45	128	Panama	0.22	7
Malta	0.44	3	Pakistan	0.21	419
Tanzanya	0.44	27	Brezilya	0.21	5
Kenya	0.44	10	Tayland	0.21	12
Filipin	0.43	13	Zimbabwe	0.20	4
Zaire	0.43	45	Katar	0.20	10
Peru	0.43	108	Nepal	0.18	73
Honduras	0.43	7	Yugoslavya	0.17	7
Venezuela	0.43	19	Fas	0.14	36
Bahama	0.41	6	Polonya	0.10	
Portekiz	0.41	16			

Tablo 2
Merkez Bankası Başkanlarının Değişim Süresine Bağlı Bağımsızlık Dereceleri
(1950 – 1989)

	Kanundan gelen bağımsızlık (endeks)	Ortalama enfilyasyon (%)		Kanundan gelen bağımsızlık (endeks)	Ortalama enfilyasyon (%)
İzlanda	0.03	0.00	Lübnan	0.19	0.10
Hollanda	0.05	0.10	Nijerya	0.19	0.10
Danimarka	0.05	0.00	Bahama	0.19	0.20
Lüksemburg	0.08	0.00	Fas	0.20	0.20
Norveç	0.08	0.10	Habeşistan	0.20	0.10
İtalya	0.08	0.00	Kolombiya	0.20	0.20
İngiltere	0.10	0.10	Romanya	0.20	0.20
Kanada	0.10	0.10	Portekiz	0.20	0.30
Almanya	0.10	0.20	Tayland	0.20	0.10
Avustralya	0.10	0.20	Yugoslavya	0.23	0.20
Finlandiya	0.13	0.20	Endonezya	0.23	0.20
İsviçre	0.13	0.20	Zaire	0.23	0.20
Belçika	0.13	0.10	Nepal	0.24	0.10
ABD	0.13	0.20	Panama	0.24	0.20
İrlanda	0.15	0.20	Pakistan	0.25	0.30
Fransa	0.15	0.10	Polonya	0.28	0.50
İsveç	0.15	0.30	Malta	0.28	0.20
Yeni Zelanda	0.15	0.10	Gana	0.28	0.20
Avusturya	0.15	0.30	Venezuela	0.28	0.50
Japonya	0.20	0.10	Mısır	0.30	0.30
İspanya	0.20		Hindistan	0.31	0.30
			Peru	0.33	0.30
			Çin	0.33	0.30
Gelişmekte olan			Ülanda	0.34	0.20
ülkeler			Nikaragua	0.35	0.40
			Singapur	0.37	0.60
Katar	0.06	0.00	Zambia	0.38	0.40
G. Afrika	0.10	0.10	Türkiye	0.40	0.40
Barbados	0.11	0.10	Botswana	0.41	0.50
Tayvan	0.13	0.20	Kore	0.43	0.50
Filipin	0.13	0.20	Şili	0.45	0.80
Honduras	0.13	0.10	Uruguay	0.48	0.30
Tanzanya	0.13	0.10	Samoa	0.58	0.58
Malezya	0.13	0.20	Kosta Rika	0.58	0.40
İsrail	0.14	0.20	Brezilya	0.88	0.80
Zimbabve	0.15	0.10	Arjantin	0.93	1.00
Meksika	0.15	0.30			
Kenya	0.17	0.20			
Yunanistan	0.18	0.20			
Macaristan	0.18	0.10			

Para politikasının, Merkez bankası bağımsızlığı bağlamında asıl hedef "fiyat istikrarı" olmalıdır. Diğer hedefler fiyat istikrarı bozucu etkisi olmadığı takdirde desteklenmelidir.⁽¹¹⁾

Para politikası ne kısa ne de çok uzun vadeli olmalıdır. Orta vadeli para politikası yürütülmelidir. Devresel olmayan bir para politikası tavsiye edilmelidir. Merkez Bankası bağımsızlığı para politikası içinde iyi bir ara hedefler seçimi ile başarılı olabilir. Açık ekonomilerde ülkenin kendi parasını, belli şartlar altında, kendisinden daha gelişmiş ve büyük ekonomiye sahip ülkenin parasıyla endekslemesi iyi bir politika olabilir.

Para politikası ile döviz kuru politikası arasındaki çatışmaları çözümlemek için; Merkez Bankalarının bu konudaki öneri ve politikalarını kamuya duyurması özerklik açısından önemlidir.

Özerklik ne kadar fazla ise, Merkez Bankası Başkanının itibarı ne kadar yüksek ise ve fiyat istikrarı konusunda hükümetlerin ve kamuoyunun desteği ne kadar yüksek ise özerkliğin korunması o kadar kolay olacaktır. Hükümet, Merkez Bankası üzerindeki baskıları asgariye indirmek için; bütçe açıklarını küçük tutmalı, Merkez Bankaları kamu kesimini finanse etme zorunluluğundan kurtarılmalı ve bütçe belirlenirken Merkez Bankaları da sözü sahibi olabilmelidir. Ve son olarak da; Merkez Bankaları para politikası araçlarını seçmede bağımsız olmalı, çok sık bir şekilde açık piyasa işlemlerine girmemelidir. Fiyat istikrarı hedefine ulaşabilmek için seçeceği ara hedefleri kendisi tayin edebilmelidir. Tüm bu koşullar sağlanabildiği takdirde Merkez Bankası bağımsızlığı

ğının sağlanabileceğini söyleyebilmemiz mümkündür.

Dünya bağımsız Merkez Bankasına örnek olarak Alman Merkez Bankası (Bundesbank), Avrupa Merkez Bankası (Eurobank), Amerikan Merkez Bankası (FED), Yeni Zelanda Merkez Bankasını verebiliriz. En iyi örnek Bundesbank'tır. Avrupa Merkez Bankası'nın tüzüğü de Bundesbank'ın tüzüğünü model olarak almaktadır.⁽¹²⁾

Türkiye'nin bu duruma gelebilmesi için birçok aşamadan geçmesi gereklidir. Şu anda yasal olarak bir bağımsızlık söz konusu ise de uygulamada bundan bahsetmek çok zordur. Belli bir oranda ekonomik gelişmeyi sağladığımız takdirde belki de endeksleme yöntemi veya diğer bağımsızlık koşullarından sözdebilmemiz mümkün olacaktır.

Ülkemizde yaşadığımız kronik enflasyonu yenilemek için çok hızlı bir şekilde çözüm politikaları üretmemiz gerekmektedir. Ancak şunu da unutmamamız gerekir ki tüm moneter yaklaşımlarımızın dışında ekonomimizde, diğer gelişmiş ekonomilere göre yapısal problemlere sahibiz. Her şeyden önce yapısal değişmeyi sağladığımız takdirde istenilen hedeflere ulaşılmaması için hiçbir neden olmadığı savunulmaktadır. Ayrıca Merkez Bankası'nın kamu kesimi finansmanından vazgeçmesi gereklidir. Fiyat istikrarının bozulma nedenleri için de en önemli sorun kamu kesimi borçlarının Merkez Bankası tarafından finansmanıdır.⁽¹³⁾

Yapısal problemler olarak sağlık, ücret yapısı, nüfus, işsizlik, fiskal problemleri sayabiliriz. Türkiye'de po-

litika çözümlerini; diğer gelişmiş ülkelere göre değerlendirmek gerektiği inancındayız. Bağımsızlık için gerekli politikaları üretmemiz gerekmektedir. Türkiye için yapılan uygulama çalışmasında da fiskal yön ihmal edilerek, döviz kuru, faiz ve parasal taban değişkenleri kullanılarak enflasyona etki edilebileceği görülmüştür. 1996 yılı açısından baktığımızda Merkez Bankası bağımsızlığı için yapılan hiçbir uygulama olmadığı gibi Merkez Bankasının yükü artmaktadır. Ekonomik problemlerin katlanarak artması, belli bir politika tercihi olmaması, neredeyse günlük kararlarla hareket edilmesi en azından uzun bir süre bağımsızlığı tartışmanın bile zor olduğunu göstermektedir. Konsolidasyon ve monetizasyon gibi uygulama paketleri tam tersine bağımlılığı ve devletin müdahaleci gücünü arttıracakları varsayılmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Cukiekman Alex, Ne Yaptı Bilin, WEBB STEVEN "Measuring the Independence Central Banks and Its Effect on Policy Outcomes" The World Bank Economic vol. 5. No: 3, S. 353-398.
2. Uzunoğlu Sadi, "Merkez Bankası Bağımsızlığı" İktisat Dergisi No: 350, İstanbul, 1993.
3. Alessina A, Summers, İ. "Central Bank Independence and Macro Economic Performance some Comparative Evidence" Harward Institute of Economic Research Discussion Paper No: 1496.

4. Saraçoğlu Rüştü, "Nasıl Bir Merkez Bankası Sempozyum Notları", İstanbul, 1993.
5. Yüksel A.S., "Merkez Bankası Özerkliği ve Enflasyonist Ekonomilerdeki İşlevleri", Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1993.
6. Beaufort Wunhods J.A.H. and L.H. Houg Duin "Central Bank Autonomy Policy Issues" De Nederlandsche Bank, 1994.
7. Gökçe Deniz, "Nasıl Bir Merkez Bankası", Finans Dergisi, İstanbul, Haziran 1993.

Dipnotları

- 1) Saraçoğlu RÜŞTÜ "Nasıl Bir Merkez Bankası" Adlı Sempozyum notları. İst. 1994
- 2) Cukierman A. Ne Yaptı B. Webb.s. "Measuring the Independence of Central Banks and it's Effect on Policy outcomes" The World Bank Economics Review vol: 6 No: 3, s. 353-398
- 3) Beafori Wijnholds J.A.H. and L.H. Hogpoin "Central Bank Autonomy; Policy Issues" De Nederlandsche Bank 1994.
- 4) Marsch D. "The Bundesbank the bank that Rules Europe" London 1992.
- 5) Cukierman Alex, Ne Yaptı Bilin, Webb Steven, "Measuring the Indepente Central Banks and it's Effect on Policy Outcomes", The World Bank Economic Vol. 5., No: 3, s. 353-398.
- 6) Bkz. Ek 1 ve Ek 2.
- 7) Uzunoğlu Sadi, "Merkez Bankası Bağımsızlığı", İktisat Dergisi No: 350. İst., 1993
- 8) Merkez Bankası aylık bültenleri.
- 9) Gökçe D. "Nasıl Bir Merkez Bankası Sempozyumu Notları" İstanbul 1993.
- 10) Uzunoğlu Sadi "Merkez Bankası Bağımsızlığı" İktisat Dergisi No. 350. İst, 1993.

Ayın Ekonomik Olayları

Dr. YILDIRIM KILKIŞ

1997 Şubat ayı, özellikle ay sonuna doğru Hükümet ile Millî Güvenlik Kurulu arasında cereyan eden rejim ve laiklik toplantısı ve uyarısı nedeni ile ekonomik olayların nispeten durgun ve az olduğu bir dönem olmuştur. Refah-Doğru Yol koalisyonu içindeki anlaşmazlıklar ekonomide adeta bir bekleme dönemi yaratmıştır. Bununla beraber "Hayat Durmaz" kuralı gereğince, bazı olaylar devam etmiştir. Bunları kısaca açıklayalım.

İç ve Dış Borçlanma

1997'nin başından 13 Şubata kadar olan bir buçuk ay içinde 636.7 milyon dolar dış borç ödemesi yapıldığı, Merkez Bankası verilerinden anlaşılmaktadır. Merkez Bankası 1996 yılında 9 milyar 413 milyon dolar dış borç ödemesi yapmıştır. İç borçlanma devam etmektedir. Hazine, 7 Şubatta 10 ay vadeli bono ihalesinde 125.6 trilyonluk satış yapmıştır. 26 Şubatta 287 günlük 155 trilyon 33 milyar liralık bono ihalesini açmıştır.

Döviz kurlarında, özellikle dolar kurunda Şubat ayında artışın devam etmeyeceği, bankacılar tarafından ifade edilmekteyse de, Hükümet krizi endişesinin, dövize talebi arttırdığı tahmin edilmektedir.

Destek Kredileri

Üretim ve ihracatı desteklemek için kaynak arayışları, Ziraat Bankasından tarıma 1.1 katrilyon liralık kredi imkanı ile sonuçlanmış, ayrıca Almanya'dan 250 milyon Euro-Mark'lık yeni bir kaynak sağlandığı ekonomiden sorumlu Devlet Bakanlığınca açıklanmıştır. Bu kaynağın KOBİ'lere ihracat desteği olarak kullanılacağı ifade edilmektedir.

Özelleştirme

Koalisyon Hükümetinin ortakları arasında gerginlik yaratan bazı özelleştirme olaylarının sonuca bağlanması beklenmektedir. Bu olaylar, Etibank, Anadolu Bankası ve Denizbank ile ilgilidir. Bu bankaların satışı için hazineden onay çıkmış ve bankaları alanların gerekli teminatı yatırma hazırlığına başladığı öğrenilmiştir.

İthalat

1997 ithalat rejiminin yıl başından itibaren yürürlüğe girmesi için, en geç Ocak ayı başında imzalanması gerekirken, Hükümetin iki kanadı arasındaki sürüşme yüzünden iki ay gecikmiş, fakat 1 Ocak 1997'den itibaren geçerli olarak yürürlüğe girmiştir.

Diğer taraftan, 1996 yılına ait rakamlar henüz ilan edilmemiştir. Ancak DİE, 1997 Ocak ayı dış ticaret rakamlarını açıklamıştır. Buna göre Ocak ayı ithalatı 3.3 milyar, ihracat ise 1.7 milyar dolar olmuştur. İthalatın, ihracatın iki katı olduğu görülmektedir.

Hükümetin, kaynak sağlama gereği ile bedelsiz oto ithaline yol açması, AB'nin AT dışındaki ülkelerden oto ithaline itiraz etmesine neden olmuştur. Bu nedenle AT dışı ülkelere ithal edilen otoların ithalat Hükümet tarafından askıya alınmıştır.

Bankalara Asgari Sermaye Şartı

Resmi Gazetede yayınlanan tebliğ ile, yeni kurulacak bankalar için gerekli asgari sermaye 2 trilyon liradan 3 trilyon liraya yükseltilmiştir.

Enflasyon

1997 Şubat ayında, DİE rakamları ile, tüketici fiyatları indeksi aylık % 5.7, yıllık % 77.7 olmuştur. Toptan eşya fiyatları ise aylık % 6.2, yıllık % 78.6 olmuştur.

Zamlar

• İskenderun Demir ve Çelik A.Ş.'nin ürettiği inşaat demirlerine 3 Şubattan itibaren % 5.88 – 6.25 arasında zam yapıldı. Buna ilave olarak 28 Şubatta tekrar % 0.52 – 5.50 arasında zam yapıldı.

• Otomobil fiyatlarına 8 Şubattan itibaren zam yapıldı. Bu zam Tofaş'ın ürettiği otomobillere % 0.2 – % 5 oranında, ithal edilen Subara marka otolara % 6 olmuştur.

• Taşkömürü fiyatlarına % 7.62 – 7.84 arasında zam yapıldı.

• Tüpgaz fiyatları 8 Şubattan itibaren % 5 arttırıldı.

• İstanbul – Bursa arasında sefer yapan Sönmez Hava Yolları bilet ücretlerine 24 Şubattan itibaren % 19 zam yapıldı.

• Çaykur işletmeleri çay fiyatlarına 12 Şubatta % 34.8 zam yapıldı.

• Gübre fiyatlarına 26 Şubattan itibaren ortalama % 25 zam yapıldı.

• Erdemir ürünlerine 3 Martta % 3 – % 10 arasında zam yapıldı.

• 1997 Şubat ayında tespit edilen zamlara ilaveten; pamuk ipliğine % 24.4, pirince % 16.7, çimentoya % 7.9, sığır etine % 6.4, kuru fasulyeye % 3.9, kauçuka % 3.6 oranlarında zam yapılmıştır.

Denim

by

ordenim®

ORTA ANADOLU
TİCARET ve SANAYİ İŞLETMESİ T.A.Ş.

Cumhuriyet Caddesi No: 255 Kat 5, 80230 Harbiye - İstanbul
Tel: (0212) 296 28 08 (9 hat), Fax: (0212) 296 28 02

Fabrika: P.K. 31 Kayseri, Tel: (0352) 336 26 80, Telex: 49540, Fax: (0352) 336 26 85

SİZ DE ABONE OLUN!

«Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi»ne abone olanlar,
«Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi»ni önce okuyanlardır.

Adı Soyadı :

Firma Adı :

Adres :

Posta Kodu : Tel:

- Abone olmak istiyorum.
 Yeniden abone olmak istiyorum.
 Lütfen temsilcinizi gönderin (İstanbul'da oturanlar için).

«BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR» Aylık Dergi, 12 sayı için 1997 Yılı Abone Koşulları;

YURT İÇİ

- 6 Aylık: 1.440.000.- TL
 1 Yıllık: 2.400.000.- TL

YURT DIŞI

- 6 Aylık 25 \$
 1 Yıllık: 40 \$

Not: Öğrencilere % 40 indirim yapılmaktadır.

Abone bedeli (.....) TL, aşağıdaki işaretli banka hesabınıza havale edilmiştir.

- T. İş Bankası
Cağaloğlu Şubesi
Hesap No: 256319
- Akbank T.A.Ş.
Nişanca Şubesi
Hesap No. 10469-5
- Yapı Kredi Bankası
Çemberitaş Şubesi
Hesap No. 2269-9
- Ziraat Bankası
Beyoğlu Şubesi
Hesap No. 768
- T. Ticaret Bankası
Nuruosmaniye Şubesi
Hesap No: 21345

«EKONOMİK VE SOSYAL YAYINLAR A.Ş.» adına, abone bedeline ilişkin, bankaya yatırdığımız makbuzun (ve öğrenci iseniz, öğrenci kimliğinizin) fotokopisini, yukarıdaki abone formu ile birlikte lütfen, «Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi; Binbirdirek Mahallesi, Suterazisi Sokak, No. 6 / 2; 34400 Sultanahmet – İSTANBUL» adresine gönderiniz. Ya da şu numaraya Fax geçebilirsiniz: (0 – 212) 518 66 43 • Tel: 518 17 32

Güzel bir dünyanın içeceği. **EFES Pilsen**

Renault 19 Europa... Yıllarca yepyeni..

Renault 19 Europa... Evet, estetik, evet, çok çekici, çok konforlu, çok dinamik... Tutkuya bağlanacağınız bir otomobil... Üstelik, Renault 19 Europa sağlamlığı estetiğe feda etmiyor. Hem görünümüyle, hem de sağlamlığıyla yıllarca yeni.. yepyeni kalıyor. Renault 19 Europa 1.8i RTi geniş iç mekanında sürücüyü ve yolculara mükemmel bir konfor sunuyor... Hidrolik ve yükseklik ayarlı direksiyon, elektrikli diş dikiz aynası,

standart klima, ileri teknoloji ürünü, güçlü, çevre dostu motor ve diğer tüm üstün özelliklerini uzun.. çok uzun yıllar aynı kalitede, aynı mükemmellikle yaşatıyor. **Renault 19 Europa'nın 1.8i RTi ile birlikte 1.6 RT, 1.4 RN ve 1.4i RT'den oluşan 4 değişik tipinden hangisini seçerseniz seçin, bu sizin en uzun süreli tutkunuz olacak. Çünkü yıllar geçecek, Renault 19 Europa hep yeni kalacak.**

